МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

І. С. Варламова

ОБЛІК В БАНКАХ

Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № ____
від _____2024 р.

Запоріжжя
2024

УДК : 657.1/.4:336.71(076.5)
О-176

Варламова І. С. Облік в банках : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 56 с.

Основне спрямування методичних рекомендацій до практичних занять – набуття практичних навичок побудови обліку в банках, обліку власного капіталу, коштів, залучення депозитів, надання кредитів, проведення операцій із цінними паперами та рахунками, визначення доходів і витрат, складання фінансової звітності в комерційних банках.

Методичні рекомендації до практичних занять містять тести та практичні завдання, які допоможуть студентам закріпити теоретичний матеріал та навчитися практично застосовувати знання. Визначення основних термінів і понять навчальної дисципліни розкрито у глосарії.

Методичні рекомендації до практичних занять надають допомогу в набутті практичних навичок з бухгалтерської роботи у банках при виконанні ситуаційних задач, наближених до реальних виробничих умов господарської діяльності банківських установ в ринковому середовищі.

Окрім того, студентам запропоновано приклади розв’язання практичних задач і практичні завдання для самостійного виконання.

Рецензент
Н.М. Проскуріна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування

Відповідальний за випуск
Н.М. Проскуріна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування

ЗМІСТ

Вступ…… 4
Змістовий розділ 1. Система бухгалтерського обліку у банках та облік традиційних банківських операцій……... 6
Тема 1. Основи побудови фінансового обліку в банках……. 6
Тема 2. Облік власного капіталу……... 12
Тема 3. Облік касових операцій банку……. 17
Тема 4. Облік депозитних операцій та інших зобов'язань……. 23
Тема 5. Облік кредитних операцій…… 28
Тема 6. Облік операцій із цінними паперами та довгострокових вкладень банку…… 33
Змістовий розділ 2. Облік результатів діяльності та фінансова звітність банку. Облік інших операції банків…….. 39
Тема 7. Облік основних засобів і нематеріальних активів……. 39
Тема 8. Облік операцій в іноземній валюті…….. 43
Тема 9. Облік доходів і витрат банку……... 48
Рекомендована література …….. 53
Використана література…… 54

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Облік в банках» розкриває: основні концепції обліку і аудиту в банках; організацію обліково-операційної роботи; порядок проведення й облік активних і пасивних банківських операцій; операції з валютою, цінними паперами, матеріальними й нематеріальними активами; безготівкові розрахунки між резидентами і нерезидентами України; формування капіталу банку та резервних фондів.

Навчальні матеріали представлені для засвоєння знань з правил обліку і відображення активів, зобов'язань і власного капіталу у фінансовій звітності банків; функціонування внутрішнього аудиту в банках, методик проведення зовнішнього аудиту.

Кожна тема призначена для вивчення: фінансового обліку і внутрішнього аудиту як інструментів управління банком; бухгалтерських методів і процедур фінансового обліку базових операцій комерційних банків; вимог користувачів до фінансової звітності банків; методики підготовки та інтерпретації основних фінансових звітів.

Курс є обов'язковим освітнім компонентом для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

Метою вивчення навчальної дисципліни «Облік в банках» є вивчення майбутніми фахівцями з бухгалтерського обліку теоретичних і практичних засад здійснення основних банківських операцій, правил відображення їх у звітності.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

– засвоєння теоретико-методичних засад здійснення обліку банківських операцій та правил відображення їх у звітності;

– ознайомлення із сучасною системою бухгалтерського обліку в банках та обліком традиційних банківських операцій;

– аналіз чинного законодавства та передового досвіду організації та методики обліку в банках;

– вивчення методики підготовки й інтерпретації основних фінансових звітів;

– набуття професійних навичок практичної роботи із зазначеної дисципліни.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких загальних та спеціальних компетентностей:

– здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

– здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

– здатність працювати в команді;

– здатність бути критичним та самокритичним;

– знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

– здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

– використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв’язання прикладних завдань у сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування;

– формувати й аналізувати фінансову, управлінську, податкову і статистичну звітність підприємств та правильно інтерпретувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень;

– володіти методичним інструментарієм обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування господарської діяльності підприємств.

а також програмних результатів навчання:

– знати та розуміти економічні категорії, закони, причиннонаслідкові та функціональні зв’язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем;

– формувати й аналізувати фінансову, управлінську, податкову і статистичну звітність підприємств та правильно інтерпретувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень;

– визначати напрями підвищення ефективності формування фінансових ресурсів, їх розподілу та контролю використання на рівні підприємств різних організаційно-правових форм власності.

Основою для опанування програмного матеріалу курсу «Облік в банка» є навчальні дисципліни: «Фінанси», «Мікроекономіка», «Гроші і кредит», «Фінансовий облік І».

Методичні рекомендації до практичних занять підготовлено відповідно до силабусу навчальної дисципліни «Облік в банках». Видання складається з дев’яти тем, кожна з яких включає виклад основних теоретичних питань відповідно до плану, перелік питань, що виносяться для вивчення до кожної теми; також наведено перелік рекомендованих джерел для опрацювання. Використання методичних рекомендацій до практичних занять сприятиме оволодінню базовими поняттями і концептуальними основами обліку в банках та набуттю необхідних умінь і навичок.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 1. *СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У БАНКАХ ТА ОБЛІК ТРАДИЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ*

Тема 1. Основи побудови фінансового обліку в банках

Метою практичного заняття *є* вивчення загальних засад побудови обліку у банках та оволодіння практичними навичками створення і використання фундаментальної облікової моделі на прикладі банків.

План

1. Сутність, принципи та види бухгалтерського обліку в банках.
2. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку в банках.
3. Організація операційної діяльності банку.
4. Облікова політика банку.
5. Банківський документообіг.
6. Характеристики та класифікація рахунків бухгалтерського обліку в банках.

✍ Основні терміни і поняття

Банківська система, комерційний банк, активні операції, пасивні операції, банківські ресурси, рахунок, план рахунків, параметри клієнтів банку, представництво банку, контррахунки, зобов'язання; капітал; доходи; витрати; Національний банк України, фронт-офіс, бек-офіс, контрарні рахунки, контрактивні рахунки, контрпасивні рахунки.

Теоретичні основи практичного заняття

При виконанні практичних завдань за цією темою студент повинен врахувати, що загальні основи і принципи бухгалтерського обліку в банках мають багато спільного із обліком господарюючих суб'єктів і які студент уже вивчав. Так, бухгалтерському обліку в банках притаманні ті ж фундаментальні основи, які використовуються в бухгалтерському обліку всіх галузей національного економічного комплексу України. Це, зокрема, документування, інвентаризація, оцінка, подвійний запис на рахунках бухгалтерського обліку. В стандартах, інструкціях, положеннях, що регламентують бухгалтерський облік у банках, покладено також загальні принципи бухгалтерського обліку: автономність, безперервність, єдиний грошовий вимірник, нарахування та відповідність доходів і витрат, обачність, періодичність, повне висвітлення, послідовність, превалювання сутності над формою тощо.

Особливістю бухгалтерського обліку в банках є і те, що тут запроваджено контррахунки. Так, наприклад, для обліку резервів призначені контрактивні

рахунки резервів. Вони використовуються для регулювання показників активних рахунків. Відображення операцій на них здійснюється за методами відображення операцій за пасивними рахунками.

Контрпасивні рахунки використовуються для регулювання показників пасивних рахунків, а відображення операцій за цими рахунками здійснюється за методами відображення операцій за активними рахунками.

Вивчаючи тему 1, студент повинен з'ясувати, що є об'єктом, а що предметом обліку в банках. Об'єктами фінансового обліку тут є фінансовий стан і фінансові результати господарської діяльності банку (активи, зобов'язання, капітал, доходи й витрати). А предметом бухгалтерського обліку в банку є його господарська діяльність – різні банківські операції. Відповідно кінцевим продуктом обліку є бухгалтерська звітність про господарську діяльність. В основі процесу виявлення і відображення впливу економічних подій на фінансовий стан банку лежить ***фундаментальна облікова модель***, або як її ще називають ***бухгалтерське рівняння*****:**

$$\textbf{Активи} = \textbf{Зобов'язання} + \textbf{Капітал} \qquad (1.1)$$

Контрольні питання

1. Законодавча і нормативна база організації бухгалтерського обліку в банках України.
2. Структура плану рахунків та характеристика його складових частин.
3. Особливості побудови плану рахунків у банках України.
4. Як пов'язані між собою частини плану рахунків?
5. Що є об'єктом обліку на позабалансових рахунках?
6. Об'єкти бухгалтерського обліку в банках.
7. Класифікація бухгалтерських рахунків.
8. Основні типи господарських операцій та їх вплив на баланс банку.
9. Баланс банку як основна форма фінансової звітності. Структура балансу.
10. Поняття балансового звіту.
11. Значення аналітичного обліку в банках України.
12. Характеристика параметрів аналітичного обліку.
13. Формування номеру особового рахунку.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Приклади розв'язання типових завдань

Завдання 1. Складіть балансовий звіт комерційного банку «Г» на 31.12.ХХ року.

Статті балансу:

Кошти державного бюджету України 25000

Гроші в касі 20400

Кошти на кор. рахунку НБУ 18000
Строкові депозити в інших банках... 21000
Кредити, отримані в інших банках... 18900
Господарчі матеріали на склад 7200
Кошти до запиту підприємств 12500
Основні фонди 22800
Уставний капітал 45000
Враховані векселі 12000

Для вирішення даного завдання необхідно:

1) визначити які з зазначених статей відносяться до активних рахунків, які до пасивних.

2) скласти балансовий звіт.

Розв'язок:

Визначимо, які статі відносяться до активних рахунків та проставимо навпроти «А», які до пасивних – та проставимо навпроти «П».

Кошти державного бюджету України	П	25000
Гроші в касі	А	2 0400
Кошти на коррахунку- НБУ	А	18000
Строкові депозити в інших банках	А	21000
Кредити, отримані в інших банках	П	18900
Господарчі матеріали на склад	А	7200
Кошти до запиту підприємства	П	12500
Основні фонди	А	22800
Статутний капітал	П	45000
Враховані векселі	А	12000

Таблиця 1.1 – Баланс комерційного банку – «Г» на 31.12.ХХ року

АКТИВИ	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
20400	25000
18000	18900
21000	12500
7200	*Усього зобов'язань* 56400
22800	АКЦІОНЕРНИЙ КАПІТАЛ
12000	45000
	Усього акціонерного капіталу –45000
Усього активів 101400	Усього пасивів 101400

Завдання для розв'язання

Завдання 1. Розв'яжіть задачу:

Класифікуйте статті на активи і зобов'язання:

Кредити, надані суб'єктам господарювання;

Вкладення в асоційовані компанії;

Готівкові кошти;

Кошти у Національному банку України;

Кредити, надані фізичним особам;
Кошти на вимогу фізичних осіб;
Банківські метали;
Строкові кошти фізичних осіб;
Основні засоби;
Кошти Державного бюджету України;
Цінні папери у портфелі банку на інвестиції;
Кошти позабюджетних фондів;
Цінні папери у портфелі банку;
Довгострокові депозити інших на продаж;
Господарські матеріали.
Що відображається в активі та пасиві балансу?

Завдання 2. Знайдіть помилки в класифікації:

Таблиця 1.2 – Класифікація помилок

Активи	Зобов'язання
1. Кошти на рахунку в НБУ	1. Кошти бюджету України
2. Кредити, отримані від інших банків	2. Цінні папери в портфелі банку на продаж
3. Кошти в інших банках	3. Кредиторська заборгованість
4. Кошти клієнтів банку	4. Кредити, надані іншим банкам
5. Кредити, надані фізичним особам	5. Основні засоби

Завдання 3. Необхідно вставити пропущені слова та словосполучення:

1. _____ _____ _____ _____ _____– це систематизований перелік рахунків фінансового обліку, використовуваний для реєстрації господарських операцій.

2. План рахунків, розроблений відповідно до загальновживаних у міжнародній практиці _____ та міжнародних _____ бухгалтерського обліку, є обов'язковим для використання всіма _____ _____ України.

3. План рахунків забезпечує _____ _____ _____: операції в іноземній валюті відображаються на тих самих рахунках, що й операції в гривнях, згідно з їхнім економічним змістом.

4. _____ _____, нормативними документами НБУ не регламентується, і банки мають самостійно визначати відповідну методику такого обліку в класі 8 плану рахунків.

5. За загальним правилом балансу банку валютні активи обліковуються в _____балансу, а _____ _____ – у пасиві.

6. Перший клас плану рахунків визначає стосунки між _____ _____ _____ та іншими банками, а також стосунки цих банків між собою.

7. На рахунках _____ _____ обліковуються операції, що проводяться банками з клієнтами.

8. На рахунках класу 3 обліковуються операції банків із _____ _____, а також інші активи й зобов'язання.

9. Рахунки _____ _____ призначено для обліку довгострокових вкладень, основних засобів та нематеріальних активів.

10. На рахунках _____ _____здійснюється облік капіталу у вигляді різниці між загальними сумами активів і зобов'язань банку.

Тестові завдання для самоконтролю

1) *Банк – це:*

а) установа, яка виступає фінансовим посередником, що виконує комплекс базових операцій;

б) установа, яка здійснює свою фінансово-господарську діяльність з метою одержання прибутку;

в) установа, що здійснює обслуговування клієнтів;

г) правильної відповіді немає.

2) *До числа базових операцій банку належать такі операції*:

а) приймання грошових вкладів від юридичних і фізичних осіб;

б) надання кредитів та створення нових платіжних засобів;

в) лізингові операції;

г)здійснення розрахунків між клієнтами;

ґ) відповідь а, б, г;

д) відповідь б, в, г;

е) відповідь а, б, в, г;

є) правильної відповіді немає.

3) *В якій формі може формуватися статутний фонд банку?*

а) нематеріальні активи;

б) транспортні засоби;

в) грошові кошти;

г) цінні папери;

ґ) відповідь в, г;

д) відповідь а, в, г.

4) *Операції банків, спрямовані на залучення грошових коштів, належать до:*

а) активних;

б) пасивних;

в)комісійних;

г) трастових.

5) *Сутність активних операцій банку – це розміщення банківських ресурсів у:*

а) інвестиції, депозити та інші види вкладів;

б) надання міжбанківських кредитів;

в) кредити та придбання необоротних активів;

г)отримання міжбанківських кредитів;

ґ) відповідь а, б, в;

д) відповідь а, б;

е) відповідь б, в;

є) правильної відповіді немає.

6. *Яке твердження є вірним?*

а) фінансовий облік у банках забезпечує своєчасне та повне відображення всіх банківських операцій про стан активів і зобов'язань, результати фінансової діяльності та їх зміни;

б)управлінський облік відображає стан додержання банком обов'язкових нормативів, встановлених НБУ;

в) управлінський облік

відображає реальний фінансовий стан банку відповідно до вимог законодавчих актів і МСБО;

стан розрахунків з бюджетом і позабюджетними фондами за податками, зборами та обов'язковими платежами.

г)фінансовий облік відображає

7. Історично склалися два способи реєстрації фактів в обліку:

а) простий і складний;
в) простий і подвійний;
б) спрощений і складний;
г) правильної відповіді немає.

8.Звітна форма балансу в банках України побудована:

а) в порядку збільшення ліквідності засобів;
б) в порядку зменшення ліквідності засобів.

9. *Депозити фізичних осіб обліковують на рахунках 4 порядку в розділі:*

а) 20;
в) 22;
б) 21;
г) 26.

10. *Депозити юридичних осіб обліковують на рахунках 4 порядку в розділі:*

а) 20;
в) 22;
б) 26;
г) 21.

11. *Облік бланків ощадних (депозитних) сертифікатів здійснюють у:*

а) 2 класі;
в) 5 класі;
б) 3 класі;
г) 9 класі.

12. *Для обліку кредитів, що надані фізичним особам, використовують рахунки розділу:*

а) 15;
в) 21;
б) 20;
г) 22.

Тема 2. Облік власного капіталу

Метою практичного заняття *є* вивчення структури капіталу та порядку формування, засвоєння та набуття навичок з відображення в обліку операцій з формування статутного капіталу шляхом емісії акцій, відображення облікових процедур з власними акціями при їх викупі та перепродажу, обліку операцій з нарахування і виплати дивідендів.

План

1. Власний капітал банку, його склад та оцінка.
2. Облік операцій з формування статутного капіталу банку.
3. Облік формування прибутку банку та його розподілу.

✍ Основні терміни і поняття

Власний капітал банку, підписний капітал, емісійні різниці, дивіденди, акції, анулювання акцій, зареєстрований капітал, неоплачений капітал, збиток звітного року, субординований борг, резервний фонд.

Теоретичні основи практичного заняття

Тема 2 присвячена одному з найважливіших елементів балансу банку. Студент повинен, насамперед, зрозуміти суть самого поняття «капітал». Визначень поняття капіталу є декілька. Зокрема, існує таке пояснення суті капіталу, як різниця між загальними сумами активів і зобов'язань банку. Ще під капіталом розуміють суму грошових коштів, внесених засновниками. Початковий розмір капіталу встановлюється і фіксується у статуті банку при його заснуванні. Від цього і походить його назва.

Складовими балансового капіталу банку є:

–статутний капітал – це сплачений та зареєстрований підписний капітал банку:

– емісійні різниці – сума перевищення надходжень, отриманих банком від продажу власних акцій або інших корпоративних прав та інвестиційних сертифікатів, над номінальною вартістю таких акцій або інших корпоративних прав та сертифікатів (при їх первинному розміщенні), або над ціною зворотного викупу при їх повторному розміщенні;

– загальні резерви та фонди банку – суми відрахувань у резерви з чистого прибутку банку;

– результати минулих років – нерозподілений прибуток або непокритий збиток минулих років:

– результати звітного року – збиток або прибуток до розподілу;

– результати переоцінки – суми переоцінки активів банку.

Слід відзначити, що банки формують статутний капітал шляхом емісії власних акцій та оголошення підписки на паї. За типом акції банку можуть бути простими та привілейованими. їх облік ведеться окремо за відповідними аналітичними рахунками балансового рахунку 5000 «Зареєстрований статутний капітал банку». При первинному розміщенні цінні папери, які засвідчують корпоративні права, до сплати обліковуються на рахунку 5004 «Несплачений зареєстрований статутний капітал банку», який є контрпасивним і корегує вартість статутного капіталу, відображеного на рахунку 5000.

Викуплені акції у акціонерів банку обліковуються на подібному за призначенням рахунку 5003 «Власні акції (частки, паї), що викуплені в акціонерів (учасників)».

Зверніть увагу на те, що рахунки капіталу банку можуть кореспондувати з розрахунками дебіторської та кредиторської заборгованості, окремими рахунками 3-го класу та рахунками готівкових коштів або кореспондентським рахунком лише у разі сплати дивідендів та отримання внесків від акціонерів. У всіх інших випадках рахунки 5-го класу кореспондують між собою.

Слід також розглянути фінансовий звіт «Звіт про власний капітал», який відображає зміни та рух капіталу банку, на предмет його структури і закладеної методики розрахунку розміру капіталу банку на кінець звітного періоду.

Потім необхідно перейти до вивчення особливостей формування

фінансового результату банку, під яким слід розуміти суму прибутку або збитку банку, що отриманий в результаті ведення звичайної діяльності, що здійснюється наприкінці звітного року в порядку закриття рахунків, на яких ведеться облік доходів і витрат:

– на суму дебетових сальдо рахунків витрат:

дебет – рахунок групи 504 «Результати звітного року, що очікують затвердження»;

кредит – рахунки 7 класу «Витрати»;

– *на суму кредитових сальдо рахунків доходів:*

дебет – рахунки 6 класу «Доходи»; кредит – рахунок групи 504.

Слід звернути увагу, що за умови перевищення доходів над витратами банк отримує прибуток, що відображається за кредитом рахунка 5040 «Прибуток звітного року»: за умови перевищення витрат над доходами – збиток, що обліковується за дебетом рахунка 5041 «Збиток звітного року» до затвердження та розподілу Загальними зборами акціонерів банку. Щодо розподілу прибутку, то рекомендується розглянути проведення з

– формування резервного фонду:
– формування загальних резервів:
– формування інших фондів банку;
– капіталізації дивідендів, спрямованих на збільшення статутного капіталу банку.

Без наявності оплаченого та зареєстрованого підписного капіталу банку у розмірі, що встановлений Законом України «Про банки і банківську діяльність», банк не може отримати банківської ліцензії, а відповідно не може здійснювати банківської діяльності. Розмір статутного капіталу на момент реєстрації банку встановлений статтею 31 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції від 04.07.2014 р. Цією статтею мінімальний розмір статутного капіталу на момент реєстрації банку визначений в сумі не менше 500 мільйонів гривень.

Формування та збільшення статутного капіталу може здійснюватися лише шляхом грошових внесків. Грошові внески для формування та збільшення статутного капіталу банку резиденти України здійснюють у гривнях, а нерезиденти – в іноземній вільно конвертованій валюті або в гривнях. Статутний капітал банку не повинен формуватися з непідтверджених джерел.

Контрольні питання

1. Структура капіталу банку. Вимоги до його відображення у фінансовій звітності.
2. Характеристика рахунків, призначених для обліку капіталу.
3. Облік операцій з формування капіталу.
4. Облік операцій з власними акціями при їх викупі та перепродажу.
5. Облік результатів поточного року та розподілу прибутку.
6. Облік нарахування та виплати дивідендів.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Приклади розв'язання типових задач

Задача У травні поточного року на загальних зборах акціонерів банку було прийнято рішення про збільшення статутного капіталу банку шляхом випуску 18 млн. штук простих іменних акцій. Номінальна вартість однієї акції становить 1 грн. У червні (до реєстрації збільшення статутного капіталу) банком було продано 10 млн. штук простих іменних акцій на загальну суму 10 000 000 грн. Після реєстрації змін до статутного капіталу банком було продано решту 8 млн. штук емітованих акцій на загальну суму 8 800 000 грн.

Розв'язок:

Зазначені операції щодо збільшення статутного капіталу банку будуть відображені в обліку такими бухгалтерськими записами:

− внесення коштів акціонерами до реєстрації змін до статутного капіталу:

Дт 1001, 1200, 2600, 2620 10 000 000 грн. (загальна сума)
Кт 5004 10 000 000 грн (загальна сума);

− після реєстрації змін до статутного капіталу:
1) Дт 3631 10 000 000 грн
Кт 5000 10 000 000 грн;
2) Дт 5004 8 000 000 грн.
Кт 5000 8 000 000 грн.;

− внесення коштів акціонерами після реєстрації змін до статутного капіталу:

Дт 1001, 1200, 2600, 2620 8 800 000 грн. (загальна сума)
Кт 5004 8 000 000 грн. (загальна сума)
Кт 5010 800 000 грн. (загальна сума).

Задачі для розв'язання

Задача 1. 2 січня минулого року банк «Н» розмістив серед акціонерів 5000 власних простих акцій за ціною 10,5 грн. за акцію (номінал 10 грн.).

28 лютого поточного року банк «Надійний» викупив 2200 власних простих акцій, що перебували в обігу за ціною 12 грн. за акцію.

25 березня поточного року банк «Надійний» реалізував 700 простих акцій, що попередньо були викуплені у акціонерів за ціною 13 грн. за акцію.

5 квітня поточного року банк «Надійний» перепродав ще 900 власних простих акцій, що були викуплені в акціонерів, за ціною 9 грн.

За підсумками проведених операцій банку з акціями власної емісії із 2200 простих акцій, викуплених у акціонерів, залишилося нереалізованими акцій на 6000 грн. за номінальною вартістю.

Банк «Надійний» прийняв рішення про анулювання решти (600) нереалізованих акцій, про що вносяться відповідні зміни до статутного капіталу.

Відобразити зазначені операції банку «Надійний» з акціями власної емісії у позасистемному обліку за такою формою:

Таблиця 2.1 –Журнал операцій

№ операції	Зміст операції	Вид Акцій	Номінальна вартість однієї акції, грн.	Кількість, шт.	Премія (дисконт), грн.	Загальна вартість премії (дисконту), грн.
1	2	3	4	5	6	7
1	випуск	Прості	10	5000	+0,5	2500
І т. д.						
Усього					X	

Скласти необхідні бухгалтерські проведення.

Задача 2. Банк «Н» оголосив формування статутного фонду з 300000 акцій номінальною вартістю 150 грн. Отримано внесків за цим фондом 900000 грн.

На суму несплаченого статутного фонду 2100000 грн. банк оголосив продаж 150000 6-процентних привілейованих акцій за номіналом 150 грн.; 120000 простих акцій за номіналом 50 грн.

З них було реалізовано: 75000 привілейованих акцій за ціною 155 грн. за акцію та 80000 простих акцій по 8 0грн. кожна.

Складіть бухгалтерські проведення.

Задача 3. Згідно із рішенням, прийнятим загальними зборами акціонерів банку було викуплено 500000 власних простих акцій з метою їх подальшого перепродажу. Акції викуплялися в акціонерів за номінальною вартістю 5 грн. Усі викуплені акції були перепродані за ціною 6 грн. за акцію. Необхідно: скласти бухгалтерські проводки за наведеними вище операціями із влас! ними акціями банку.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Резиденти України здійснюють внески до статутного капіталу банку в:

а) гривнях;
б) іноземній валюті;
в) відповідь а, б;
г) матеріальній формі.

2. Нерезиденти мають право здійснювати внески у статутний капітал у:

а) гривнях;
б)вільноконвертованій валюті;
в) валюті своєї країни;
г) гривнях або вільноконвертованій валюті;
ґ) правильної відповіді немає.

3. *Прибуток поточного року входить до складу:*
а) основного капіталу;
б) додаткового капіталу;
в) резервного капіталу;
г) статутного капіталу;

4. *Зареєстрований статутний капітал відображається на синтетичному рахунку:*
а) 3630;
б) 5004;
в) 5000;
г) 1200;

5. *Випуск привілейованих акцій обмежений величиною, яка становить:*
а) 25% від статутного капіталу банку;
б) 25% від додаткового капіталу;
в) 15% від статутного капіталу банку;
г) 25% від резервного капіталу.

6.*Розмір щорічних відрахувань до резервного фонду не повинен перевищувати:*
а) 5% від чистого прибутку банку до досягнення ним 25% регулятивного капіталу;
б) 10% від чистого прибутку банку до досягнення ним 25% статутного капіталу;
в) 5% від чистого прибутку банку до досягнення ним 25% статутного капіталу;
г)10% від чистого прибутку банку до досягнення ним 25% регулятивного капіталу.

7. *Сума субординованого боргу щороку має зменшуватися на:*
а) 10%;
б) 15%;
в) 20%;
г) 25%.

8. *Субординований борг – це боргові інструменти, які не можуть бути вилучені з банку раніше ніж через:*
а) 9 місяців;
б) 1 рік;
в) 3 роки;
г) 5 років;
ґ) 7 років;
д) правильної відповіді немає.

10. Субординований борг не може перевищувати:
а) 50% розміру основного капіталу;
б) 50% розміру додаткового капіталу;
в) 50% розміру статутного капіталу;
г) 25% розміру регулятивного капіталу.

11. Врахування до складу власного капіталу коштів, залучених на умовах субординованого боргу, відображається бухгалтерським проведенням:
а) Дт 1200 Кт 2615;
б) Дт 1200 Кт 3630;
в) Дт 3630 Кт 1200;
г) Дт 1200 Кт 3660.

12. Відображення внесків акціонерів у незареєстрований статутний фонд відображається бухгалтерським проведенням:
а) Дт 5000 Кт 5004;
б) Дт 3630 Кт 5000;
в) Дт 1200 Кт 3630;
г) Дт 1200 Кт 5000.

13. Формування резервного фонду відображають бухгалтерським

проведенням:

а) Дт 5000 Кт 5021; в) Дт 5020 Кт 5031;

б) Дт 5030 Кт 5021; г) Дт 5021 Кт 5030.

14. За рішенням Спостережної ради банку кошти резервного фонду направлено на покриття збитків за результатами звітного року:

а) Дт 5031 Кт 5021; в) Дт 5030 Кт 5021;

б) Дт 5021 Кт 5031; г) Дт 5030 Кт 5020.

15. Дооцінка нематеріальних активів у бухгалтерському обліку відображається проведенням:

а) Дт 4400 Кт 5100; в) Дт 5010 Кт 4300;

б)Дт 4300 Кт 5104; г) Дт 5100 Кт 4409.

Тема 3. Облік касових операцій банку

Метою практичного заняття є виконання завдань, які дозволяють вивчити організацію роботи касового апарату в банках, особливості обліку касових операцій, порядок документального оформлення видаткових і прибуткових касових операцій та їх відображення в обліку; облік операцій з обслуговування фізичних осіб банкоматом для застосування знань у майбутній діяльності.

План

1. Характеристика грошових коштів згідно з Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.
2. Особливості обліку касових операцій.
3. Порядок здавання та отримання банками підкріплень готівки.
4. Забезпечення схоронності грошей і цінностей.
5. Облік операцій з обслуговування фізичних осіб банкоматом.
6. Облік коштів на кореспондентських рахунках.

✍ Основні терміни і поняття

Банкноти, банківські метали, валюта, готівка, каса, інкасація, монети, вечірня каса, платіжна картка, банкомат, програмно-технічний комплекс самообслуговування, платіжний термінал, депозитна система.

Теоретичні основи практичного заняття

Вивчення обліку касових операцій необхідно розпочати із ознайомлення з «Інструкцією про касові операції в банках України», яка затверджена Постановою Правління (ПП) НБУ від 25 вересня 2018 року № 103, « Інструкція

з організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей банків в Україні», затвердженою ПП НБУ від 31 березня 2017 року № 29 і «Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України», затвердженою ПП НБУ № 495 від 20.10.2004 р. (для всіх цих Інструкцій адресою в Інтернеті є http://zakon.rada.gov.ua).

Вивчаючи зазначені інструкції, студент повинен звернути увагу на те, що касові операції для банків є надзвичайно масовими, відповідальними через можливість допущення помилок при видачі, прийманні і обліку готівкових коштів, та такими, що вимагають значних витрат на охорону коштів при зберігання і транспортуванні. Інструкції враховують зазначені особливості і відповідно регламентують кожну операцію.

Студент повинен звернути увагу на те, що в обліку касових операцій банку особливу увагу приділяють документуванню операцій. На кожну операцію передбачений відповідний комплекс документів. Так, до касових документів у банках належать заявка на переказ готівки, заявка на видачу готівки, прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, грошовий чек. Рух цінностей, що враховуються на позабалансових рахунках, використовують видатковий позабалансовий ордер, прибутковий позабалансовий ордер. Ніяких виправлень в касових документах не допускається.

Що стосується безпосередньо обліку касових операцій в банку, варто пам’ятати, що готівкові кошти тут використовують не тільки в операціях з клієнтами, але й для внутрішньобанківських операцій – видача зарплати, премій, коштів за рахунок фондів соціального страхування тощо, а також надходження до каси готівкових коштів від працівників за надані їм послуги банком.

Контрольні питання

1. Що відноситься до складу грошових коштів банку?
2. Дайте визначення еквівалентів грошових коштів і наведіть їх види.
3. Якими нормативно-правовими актами НБУ регламентується організація проведення та методика обліку банківських операцій з готівковими коштами?
4. Які види кас можуть входити у структуру операційної каси банку?
5. Коли мають відображатися в бухгалтерському обліку банку касові операції, що виконані в операційний час та післяопераційний час?
6. За якими документами здійснюється приймання готівки національної валюти від клієнтів через каси банків?
7. За якими документами здійснюється видача клієнтам через каси банків готівки національної валюти?

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Приклади розв'язання типових задач

Задача 1. 04.2017 р. банк отримав від НБУ 15 срібних монет «Морський коник» номіналом 10 гривень на реалізацію без попередньої оплати за ціною 240 грн. за монету.

06.04.2017 р. банк реалізував за готівку 2 монети за ціною 280 грн. за монету та перерахував НБУ кошти за продані 2 монети у сумі 480 грн.

Розв'язок:

Зазначені операції відображаються в обліку банку такими проводками:

− отримання від НБУ 15 срібних монет на реалізацію 1.04.2017 р.:

Дт 9819 Кт 9910 –150 грн.;

− реалізація банком 2 монет за ціною 280 грн. за монету 6.04.2017 р.:

1) Дт 1001 Кт 2909 560 грн.;
2) Дт 9910 Кт 9819 20 грн;
3) Дт 2909 560 грн. Кт 1919 480 грн.
Кт 6399 80 грн.;

− перерахування коштів НБУ за реалізовані 2 монети:

Дт 1919 480 Кт 1200 480 грн.

Задачі для розв'язання

Задача 1. Упродовж дня в касу банку поступали готівкові кошти від таких фізичних і юридичних осіб:

1) підприємства «Г» 12000 грн. для зарахування на поточний рахунок;

2) фізичної особи Р1000 доларів США для зарахування на депозитний рахунок (термін депозиту – 6 місяців);

3) працівника банку К. 465 грн. невикористаного отриманого раніше авансу на господарські потреби;

4) фірми «М» 510 грн. за відкриття поточного рахунку в даному банку;

5) фізичної особи Дунця Б.Д. комунальні платежі у сумі 158 грн. з дорученням подальшого перерахування за призначенням;

6) фізичної особи К 1800 грн. для їх переказу (без відкриття рахунку) іншій фізичній особі, що має рахунок в іншому банку.

Необхідно:

1. Скласти бухгалтерські проводки за наведеними вище прибутковими касовими операціями.

2. Вказати за якими прибутковими касовими документами було прийнято готівку в касу банку за кожною операцією.

Задача 2. За день касою банку були проведені такі видаткові касові операції:

1) видано 8050 грн. з поточного рахунку підприємства «П» на службове відрядження його працівника;

2) повернено 21000 грн. фізичній особі М. за короткостроковим депозитом;

3) видано аванс у сумі 1400 грн. працівнику банку на відрядження.

4) видано готівку у сумі 300 євро з поточного рахунку фізичної особи Б.

Необхідно:

1) Скласти бухгалтерські проводки за наведеними вище видатковими касовими операціями.

2) Назвати за якими видатковими касовими документами було видано готівку з каси банку за кожною операцією.

Задача 3. Упродовж дня банком були проведені наступні касові операції:

1) отримано від фізичної особи 3000 грн. для зарахування на депозитний рахунок (термін депозиту – 14 місяців);

2) виплачено 160 грн. заборгованості за відрядженням банківському працівникові;

3) видано підприємству 900 грн. з його поточного рахунку;

4) прийнято від населення комунальних платежів з дорученням подальшого перерахування за призначенням на загальну суму 2320 грн.;

5) виплачено переказ фізичній особі у сумі 1000 грн. без відкриття банківського рахунку.

Необхідно:

1. Скласти бухгалтерські проведення за наведеними касовими операціями.

2. Відкрити Т-рахунок до рахунку 1001 «Банкноти та монети в касі банку», відобразити на ньому обороти та вивести кінцеве сальдо. Початкове сальдо на рахунку 1001 становило 200000 грн.

Тестові завдання для самоконтролю

1. До складу грошових коштів банків не відносяться:

а) кошти на кореспондентських рахунках в інших банках;

б) банкноти в іноземній валюті, що знаходяться в касі банку та обмінних пунктах;

в) строкові депозити в інших банках з початковим строком погашення до 90 днів;

г) дорожні чеки

.

2. За яким документом банки приймають готівку від юридичних осіб для її зарахування на їхні власні поточні рахунки?

а) рахунком на сплату платежів;

б) прибутковим касовим ордером;

в) грошовим чеком;
г) заявою на переказ готівки.

3. За яким документом банки видають готівку фізичним особам з їх власних поточних рахунків?

а) рахунком на сплату платежів;
ордером;
в) грошовим чеком;
б) видатковим касовим
г) заявою на переказ готівки.

4. Коли мають відображатися в бухгалтерському обліку банку виконані в післяопераційний час касові операції:

а) не пізніше наступного операційного дня;
б) в цей самий тиждень;
в) в цей самий день.

5. За якими рахунками обліковуються зразки банкнот національної валюти, отриманих банками від територіальних управлінь НБУ?

а) 1001 «Банкноти та монети в касі банку»;
документи»;
г) зразки банкнот в обліку не відображаються.
б) 1005 «Банкноти та монети, інкасовані до перерахування»;
в) 9819 «Інші цінності і

6. Які дії виконує інкасатор збирач, приймаючи сумки з виторгом від клієнта?

а) перевіряє справність сумки;
г) перевіряє відповідність суми виторгу, зазначеної в явочній картці, записам у накладній і копії супровідної відомості.
б) перевіряє правильність опломбування сумки;
в) перераховує гроші, що знаходяться в сумці;

7. Бухгалтерський запис Дт 1005 Кт 2600 означає:

а) зарахування інкасованої грошової виручки після її перерахування на рахунок клієнта;
клієнта;
в) зарахування виявленого надлишку грошової виручки на рахунок клієнта;
б) зарахування інкасованої грошової виручки до її перерахування на рахунок
г) списання з рахунку клієнта виявленої недостачі грошової виручки.

8. Бухгалтерський запис Дт 1001 Кт 1811 означає:

а) попереднє перерахування банком коштів за готівку територіальному управлінню НБУ;
коррахунок банку за здану готівку в територіальне управлінню НБУ;
г) отримання банком готівки через інкасаторів територіальних управлінь НБУ і оприбуткування її в касу банку.
б) отримання банком готівки від іншого банку на умовах післяоплати;
в) поступлення коштів на

9. Бухгалтерське проведення Дт 9819 Кт 9910 означає:

а) банк отримав пам'ятні монети від НБУ, за які він заплатив наперед;
б) банк отримав пам'ятні монети від НБУ на реалізацію без попередньої оплати;

в) банк перерахував НБУ кошти за придбані в нього пам'ятні монети;
г) банк отримав від клієнта гроші за продані йому пам'ятні монети;

10. Бухгалтерське проведення Дт 1819 Кт 1200 означає:

а) банк отримав пам'ятні монети від НБУ, за які він заплатив наперед;
б) банк отримав від клієнта гроші за продані йому пам'ятні монети;
в) банк перерахував НБУ кошти за придбані в нього пам'ятні монети;
г) банк перерахував НБУ кошти за реалізовані пам'ятні монети, які були отримані банком на реалізацію без попередньої оплати.

11. Бухгалтерський запис Дт 3901 Кт 2600 означає:

а) філія банку списала кошти з свого кореспондентського рахунку і перерахувала їх в головний офіс свого банку;
б) банк списав кошти з кореспондентського рахунку філії і зарахував їх своєму клієнту;
в) на кореспондентський рахунок філії поступили кошти з іншого банку;
г) банк списав кошти з рахунку клієнта і зарахував їх на кореспондентський рахунок своєї філії.

12. Якою бухгалтерською проводкою супроводжується операція з перерахування гривень на кореспондентський рахунок банку нерезидента за дорученням клієнта?

а) Дт 2600 Кт 1600;
б) Дт 1600 Кт 2603;
в) Дт 2600 Кт 1919;
г) Дт 1919 Кт 1600.

13. Бухгалтерський запис Дт 1600 Кт 2620 означає:

а) на коррахунок банку поступили кошти для фізичної особи;
б) банк списав кошти з рахунку клієнта і перерахував їх банку-кореспонденту;
в) за дорученням фізичної особи банк перерахував кошти з її рахунку в інший банк;
г) за дорученням банку-кореспондента банк списав кошти з його коррахунку і зарахував їх своєму клієнту.

14. Бухгалтерське проведення Дт 1500 Кт 3901 означає:

а) на кореспондентський рахунок банку поступили кошти для клієнта, що обслуговується у філії;
б) банк списав кошти з кореспондентського рахунку філії і перерахував їх банку-кореспонденту;
в) на кореспондентський рахунок філії поступили кошти з іншого банку;
г) філія банку списала кошти з свого кореспондентського рахунку і перерахувала їх в головний офіс свого банку.

15. У звіті про рух грошових коштів банку, комісійні доходи банку слід класифікувати як приплив грошових коштів від:

а) операційної діяльності;
б) інвестиційної діяльності;
в) фінансової діяльності.

Тема 4. Облік депозитних операцій та інших зобов'язань

Метою практичного заняття є вивчення суті депозитних операцій (значення класифікації) та зобов'язань, порядок відкриття строкових та ощадних депозитів фізичним особам і суб'єктам господарської діяльності (класифікація рахунків для обліку строкових депозитів), міжбанківських депозитів, їх документальне оформлення та застосування одержаних знань щодо практичного відображення операцій в обліку.

План

1. Основні засади ведення і обліку банком депозитних операцій.
2. Облік депозитних операцій на міжбанківському ринку.
3. Облік залучених банком депозитів.
4. Облік доходів і витрат за депозитними операціями.

✍ Основні терміни і поняття

Депозит, депозити на вимогу, строкові депозити, справедлива вартість, витрати на операцію, амортизована собівартість, дисконт, метод ефективної ставки відсотка ,премія, неамортизований дисконт, потік грошових коштів, чиста балансова вартість.

Теоретичні основи практичного заняття

Депозитною операцією банку є операція із залучення грошових коштів від вкладників на їх рахунки в банку на договірних засадах або депонування грошових коштів вкладниками з оформленням їх депозитними сертифікатами. Такі депозити бувають вкладами на вимогу і видаються вкладнику на першу вимогу та строкові вклади, які повертаються вкладнику після закінчення обумовленого в договорі строку.

Студент повинен розуміти різницю між активними депозитними операціями, за якими банки розміщують кошти на депозит в інших банках, та пасивними депозитними операціями, при яких банк залучає кошти на депозит. Усі депозитні операції оформляються договорами між банком та юридичними і фізичними особами. Ці договори, в залежності від характеру взаємовідносин між банком та його контрагентом, можуть бути такими: договір банківського рахунку; договір банківського вкладу з видачею ощадної книжки; договір банківського вкладу з видачею ощадного сертифіката; договір банківського вкладу з видачею іншого документу, що підтверджує внесення грошової суми. Орієнтуючись в зазначених договорах, студенту буде легше опанувати суть

обліку депозитних операцій.

Особливості бухгалтерського обліку депозитних операцій банку залежать від того, чи це активні, чи пасивні операції.

Активні операції, а це операції лише міжбанківські, обліковуються на рахунках першого класу. Активні депозитні операції також поділяються «на вимогу» та «строкові» із такими ж характеристиками, як і у випадку депозитних операцій із клієнтами банків.

При опрацюванні практичних завдань студент повинен ознайомитись з «Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України», яка затверджена ПП НБУ№ 14 від 21.02.2018.

При розв'язанні завдань з теми 5 необхідно пам'ятати, що розрахувати суму нарахованих у поточному місяці відсотків – суму *R* можна за формулою:

$$R = P * I * n / N \qquad (4.1)$$

де *R* – сума відсотків за період розрахунків (повний або неповний місяць); *P* – первісна сума (номінал) депозиту; *I* – річна процентна ставка (у відсотках); *n* – число календарних днів у періоді розрахунків; *N* – число календарних днів у році.

Студент повинен звернути увагу на те, що банк оцінює залучені депозити під час первісного визнання за справедливою вартістю, включаючи витрати на операцію.

Витрати на операцію, що безпосередньо пов'язані з визнанням депозиту, включаються у суму дисконту (премії) за ним.

Справедлива вартість депозиту визначається шляхом дисконтування всіх очікуваних майбутніх грошових потоків із застосуванням ринкової процентної ставки щодо подібного фінансового інструменту. Після первісного визнання банк оцінює депозити за амортизованою собівартістю з використанням ефективної ставки відсотка під час нарахування процентів та амортизації дисконту (премії).

Якщо під час первісного визнання банк визначає вартість депозиту за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова, то в обліку потрібно визнавати прибуток або збиток на суму різниці між справедливою вартістю депозиту та вартістю договору в кореспонденції з рахунками дисконту (премії). Банк відображає в обліку процентні доходи і витрати за депозитами та амортизує дисконт (премію) із застосуванням ефективної ставки відсотка.

Сума дисконту (премії) має бути повністю амортизована на дату повернення депозиту.

Нарахування процентів та амортизація дисконту (премії) за депозитними операціями здійснюються одночасно та не рідше одного разу на місяць за кожним договором окремо. Якщо витрати сплачені на дату балансу, то банк може не відображати їх за рахунками нарахованих витрат.

Контрольні питання

1. Депозитна політика банку.
2. Класифікація депозитних операцій банку.
3. Депозитні рахунки юридичних і фізичних осіб.
4. Особливості депозитів фізичних осіб.
5. Порядок обліку номіналу депозиту та нарахування процентів за депозитом.
6. Облік операцій із сплати процентів та погашення депозиту.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Приклади розв'язання типових задач

Задача 10.03.2016 р. підприємство уклало з банком депозитний договір на суму 50000 грн. строком на 61 день. Номінальна процентна ставка за депозитом збігається із ринковою ставкою і становить 17 % річних. Проценти за депозитом виплачуються щомісячно. Метод обрахування кількості днів – факт/факт. Підприємство перераховує кошти на депозитний рахунок з поточного рахунку, відкритого в цьому ж банку.

Розв'язок:

Операції банку, пов'язані із залученим депозитом відображаються в обліку такими бухгалтерськими проводками:

10.03.2016 р залучення банком коштів підприємства на депозит:

Дт 2600 Кт 2610 50000 грн.;

31.03.2016 р. нарахування процентів за депозитом за період 11.03 – 31.03.2016р. у сумі 489,04 грн. (50000 грн. х 0,17/365 днів х 21 день):

Дт 7021 Кт 2618 489,04 грн.;

1.04.2016 р. зарахування на поточний рахунок нарахованих за березень процентів за депозитом у сумі 489,04 грн.:

Дт 2618 Кт 2600 489,04 грн.;

30.04.2016 р. нарахування процентів за депозитом за період 1.04 – 30.04.2016 р. у сумі 698,63 грн (50000 грн. х 0,17/365 днів х 30 днів):

Дт 7021 Кт 2618 698,63 грн.

1.05.2016 р. зарахування на поточний рахунок нарахованих за квітень процентів за депозитом у сумі 698,63 грн.:

Дт 2618 Кт 2600 698,63 грн.;

11.05.2016 р. нарахування процентів за депозитом за період 1.05. – 10.05.2016 р. у сумі 232,88 грн. (50000 грн. х 0,17/365 днів х 10 днів)

Дт 7021 Кт 2618 232,88 грн.

11.05.2016 р. повернення депозиту і нарахованих у травні процентів:

Дт 2610 Кт 2600 50232,88 грн.

Задачі для розв'язання

Задача 1. 30.01 фізична особа внесла в касу банку 60000 грн. на депозитний рахунок строком на 12 місяців. Номінальна процентна ставка за депозитом збігається із ринковою ставкою і становить 23 % річних. Банк нараховує відсотки в кожний останній робочий день місяця. Метод нарахування кількості днів при розрахунку відсотків – 30/360. Проценти за депозитом виплачуються в кінці терміну депозиту. У разі дострокового розірвання депозитного договору процентна ставка за депозитом становить 5 % річних. 1.05. фізична особа подала в банк заяву про дострокове повернення депозиту. 15.05. банк повернув фізичній особі депозит і виплатив відсотки за зниженою ставкою.

Необхідно:

Скласти бухгалтерські проводки та зробити необхідні розрахунки за такими операціями з строковими коштами фізичної особи:

1) зарахування коштів на депозитний рахунок 30.01.;

2) нарахування процентів за депозитом 28.02., 31.03, 30.04.;

3) перерахування банком процентів за депозитом за зниженою ставкою та повернення депозиту разом з відсотками 15.05.

Задача 2. 01.07. банк продав за готівку фізичній особі ощадний (депозитний) сертифікат за номінальною вартістю 150000 грн. терміном погашення 12 місяців. Номінальна процентна ставка за депозитним сертифікатом становить 20 % річних та виплачується на дату погашення сертифіката. При розрахунку кількості днів використовується метод 30/360.

Необхідно:

Скласти бухгалтерські проводки за такими операціями з депозитним сертифікатом:

1) продаж сертифіката за номінальною вартістю 01.07.;

2) нарахування процентів за сертифікатом 31.07;

3) погашення сертифіката та виплата нарахованих за рік процентів 2.07.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Згідно з класифікацією до якої категорії фінансових інструментів

відносяться залучені вклади (депозити)?

а) фінансові активи;
б) фінансові зобов'язання;
в) похідні інструменти;
г) інструменти власного капіталу.

2. Строкові депозитні рахунки відкриваються:

а) усім категоріям клієнтів банку;
б) лише центральним і місцевим органам влади;
в) лише суб'єктам господарської діяльності;
г) бюджетним установам;
д) іншим банкам;
е) фізичним особам.

3. Банк відкриває клієнтам депозитний рахунок на підставі:

а) ощадного сертифіката;
б) свідоцтва про одруження;
в) депозитної угоди;
г) картки зі зразками підписів і відбитком печатки;
д) паспорта;
е) довідки про присвоєння ідентифікаційного коду.

4. Датою визнання депозиту і відкриття депозитного рахунку є:

а) дата надходження грошей на депозит;
б) наступна дата, після дати надходження грошей на депозит;
в) дата підписання депозитної угоди.

5. Проценти за депозит банк може сплачувати із використанням методу:

а) на дату повернення депозиту;
б) періодично;
в) на дату внесення коштів у депозит;
г) всі відповіді правильні.

6. Якою бухгалтерською проводкою відображається операція із залучення банком коштів суб'єкта господарювання на депозитний рахунок терміном 3 місяці?

а) Дт 1001 Кт 2610;
б) Дт 1001 Кт 2615;
в) Дт 2600 Кт 2610;
г) Дт 2610 Кт 2600.

7. Бухгалтерське проведення Дт 7040 Кт 2628 означає:

а) банк сплатив фізичній особі нараховані проценти за коштами на вимогу;
б) банк нарахував процентні витрати за коштами на вимогу фізичної особи;
в) банк нарахував процентні витрати за строковими коштами фізичної особи;
г) банк сплатив фізичній особі нараховані проценти за строковими коштами.

8. За яким рахунком відображається в обліку банку різниця між номінальною вартістю залученого депозиту та його справедливою вартістю у разі залучення депозиту за ставкою, яка вища ніж ринкова?

а) 2616;
б) 2636;
в) 6398;
г) 7398.

9. Якою бухгалтерською проводкою відображається сплата банком нарахованих процентів в національній валюті за довгостроковим депозитом суб'єкта господарювання?

а) Дт 2600 Кт 2615;
б) Дт 2618 Кт 1001;

в) Дт 2618 Кт 2600; г) Дт 2618 Кт 7021.

10. За яким рахунком в бухгалтерському обліку банку відображаються бланки ощадних (депозитних) сертифікатів?

а) 3320; в) 9820;

б) 3330; г) 9812.

Тема 5. Облік кредитних операцій

Метою практичного заняття є вивчення порядку одержання кредиту в банку, нарахування відсотків та погашення заборгованості за кредитами, що сприятиме набуття практичних навичок з обліку кредитних операцій та нарахування відсотків за кредитами.

План

1.Організація процесу банківського кредитування та його відображення в обліку.

2.Структура відображення операцій в бухгалтерському обліку, бухгалтерський облік банків України.

3.Облік операцій з надання кредиту.

4.Особливості обліку окремих кредитних операцій.

✍ Основні терміни і поняття

Кредит, кредитна лінія, овердрафт, факторинг, гарантія, справедлива вартість, витрати на операцію, амортизована собівартість, дисконт, метод ефективної ставки відсотка, премія, неамортизований дисконт, потік грошових коштів, чиста балансова вартість, амортизація дисконту (премії).

Теоретичні основи практичного заняття

При вивченні цієї теми спочатку необхідно дослідити види кредитних операцій за такими ознаками: напрямок грошового потоку, тип позичальника, строк надання кредиту, цільовий характер, вид забезпечення, метод видачі кредиту, метод погашення кредиту і відсотків, ступень ризику непогашення кредиту.

Зверніть увагу на структуру груп плану рахунків, на яких ведеться облік кредитів, а потім на формування параметрів аналітичного обліку і аналітичного номера кредитного рахунка.

Далі треба приділити увагу документам, які складаються при видачі позики, нарахуванню відсотків і їх сплати.

Облік кредитних операцій банку поділяється на етапи, але слід усвідомлювати, ці етапи можуть виконуватись водночас, зі зміною послідовності виконання, а деякі з них в залежності ви історії кредитування

взагалі можуть не виконуватись. Так послідовно потрібно розглянути наступні етапи обліку:

– укладання кредитної угоди;
– облік забезпечення кредиту:
– відкриття кредитного рахунка;
– видача кредиту;
– визнання доходів або втрат через відмінність банківської і ринкової ставки відсотку;
– амортизація дисконту (премії);
– нарахування відсотків по кредиту;
– сплата відсотків по кредиту;
– формування резервів під кредитні ризики;
– повернення кредиту;
– облік несплачених в строк відсотків і непогашених кредитів;
– погашення відсотків і кредиту за рахунок коштів покриття кредитних ризиків.

Потім слід провести аналіз, які етапи виконуються при проведенні активних кредитних операцій та пасивних.

Слід зрозуміти, що кредитна угода укладається тільки в тому випадку, якщо фінансове становище позичальника, цільове спрямування позики і забезпечення повернення кредиту банк визнає достатніми. Укладання кредитної угоди потребує відображення на позабалансових рахунках факту, її підписання і виникнення зобов'язань банку перед клієнтом у разі, якщо ці зобов'язання не виконуються в день підписання кредитної угоди. Крім того, якщо банк отримав передплату за відсотками по кредитах, їх облік до нарахування ведеться за кредитом рахунку 3600 «Доходи майбутніх періодів», а при нарахуванні робиться запис: по дебету рахунок 3600, а по кредиту рахунок процентних доходів.

Слід звернути особливу увагу на вплив дисконту та премії на доходи та витрати банку і його відображення на рахунках обліку при проведенні кредитних операцій. Також необхідно розглянути порядок формування резервів під кредитні ризики і перекласифікації заборгованостей при несплаті відсотків і неповерненні кредиту у строки встановлені банком.

Далі треба приділити увагу обліку повернення кредиту. Слід розглянути види бухгалтерських записів і первинних документів в залежності від типу позичальника, виду кредиту і способу отримання коштів.

Потрібно засвоїти, що забезпечення кредиту відображається на позабалансових пасивних рахунках, оскільки банк може стати власником застави чи реалізувати гарантію тільки у разі невиконання позичальником умов угоди, і по наслідках них подій відобразити забезпечення кредиту на балансових рахунках.

Контрольні питання

1. Загальні принципи бухгалтерського обліку кредитних операцій.
2. Облік операцій за овердрафтом.
3. Облік операцій репо.
4. Облік факторингових операцій.
5. Порядок бухгалтерського обліку позабалансових кредитних операцій.
6. Облік сумнівних кредитів та резервів під кредитні ризики.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Приклади розв'язання типових задач

Задача 05.03.20Х р. банк уклав з своїм клієнтом підприємством «Б» договір про надання кредиту овердрафт на суму до 50000 грн. Максимальний термін користування коштами за овердрафтом становить 60 днів. Кредит надається без застави. Процентна ставка за користування овердрафтом становить 25 % річних. Метод обчислення кількості днів при визначенні суми процентів: факт/факт. 18.03.20Х р. підприємство «Б» подало в банк платіжне доручення на перерахування 35000 грн. фірмі, яка обслуговується в іншому банку. При цьому на поточному рахунку підприємства «Б» було лише 20000 грн. 31.03.20Х р. на користь підприємства «Б» поступили кошти у сумі 28000 грн. від фірми «А», яка має рахунок в Укрсоцбанку. За рахунок коштів, що поступили, банк погасив заборгованість підприємства «Б» за кредитом овердрафт та нараховані відсотки.

Розв'язок:

Зазначені операції за кредитом овердрафт супроводжуються такими бухгалтерськими записами:

1) укладення договору про надання кредиту овердрафт 5.03.2016 р:

Дт 9129 Кт 9900 50 000 грн.

2) перерахування банком на основі платіжного доручення 35 000 грн. з поточного рахунку клієнта в інший банк:

Дт 2600 Кт 1200 35 000 грн.

3) сума наданого кредиту овердрафт становить 15 000 грн. (35000 – 20000), на які зменшується зобов'язання з кредитування, що супроводжується такою проводкою:

Дт 9900 Кт 9129 15 000 грн.

4) Нарахування банком процентних доходів за кредитом овердрафт 31.03.2016 р. у сумі 133,56 грн. (15000 грн. х 0,25/365 дн. х 13 дн.) відображається проводкою:

Дт 2607 Кт 6020 133,56 грн.

При поступленні коштів на рахунок клієнта 31.03.2016 р. та погашенні

заборгованості за кредитом овердрафт і нарахованими відсотками виконуються такі проводки:

1) Дт 1200 Кт 2600 28000 грн.
2) Дт 2600 Кт 2607 133,56 грн.

На кінець дня 31.03.2016 р. залишок коштів на рахунку підприємства «Балта» становитиме 12866,44 грн. (28000 –15000 –133,56).

Задачі для розв'язання

Задача 1. Автомобільному заводу банк «В» видав кредит у сумі 180000 грн. під заставу транспортних засобів, які має підприємство у своїй власності, на термін 9 місяців. Вартість застави – 210000 грн. Завод у цьому ж банку має поточний рахунок.

Охарактеризуйте документи, представлені підприємством у банк для одержання кредиту. Складіть бухгалтерські проведення за видачею кредиту.

Задача 2. Банк «Н» видав кредит в сумі 200000 грн. фізичній особі, керівнику фірми «Аверс, яка є VIP-клієнтом банку, на будівництво заміського будиночку. Кредит було видано 1 березня на 24 місяці під 24 % річних. В якості застави прийнято особистий автомобіль позичальника (оціночна вартість 100000 грн.) та порука фірми «Аверс» (120000 грн.).

За умовами договору проценти мають погашатися щомісячно, а кредит – кожні півроку рівними частинами.

Перше півріччя обслуговування кредиту позичальником проводилось за графіком, однак у вересні проценти були погашені із затримкою строку, а потім взагалі перестали надходити. Тільки в червні наступного року позичальник погасив заборгованість по кредиту та процентах, а потім достроково, 1 вересня повернув частину кредиту, що залишилася.

Які документи має представити фізична особа в банк для одержання кредиту? Складіть бухгалтерські проведення та зробіть необхідні розрахунки.

Задача 3. 1 лютого банк «А» заключив договір з ТОВ «Н» про переуступку боргу фірми «Ф» в сумі 100000 грн. За умовами договору банк 10 лютого виплачує ТОВ «Н» 80000 грн., а решту – 10 травня після строку оплати боргу фірмою «Ф».

Проценти за наданим кредитом – 20% річних, комісійні – 0,5% від суми операції.

10 травня фірма «Ф» оплатила пред'явлені рахунки-фактури в повному обсязі.

Розкрийте суть факторингової операції та відобразіть на рахунках бухгалтерського обліку.

Тестові завдання для самоконтролю

1.За якою вартістю банк має оцінювати кредити після первісного визнання?

а) чистою вартістю реалізації; б) первісною вартістю;

в) справедливою вартістю;
г) амортизованою собівартістю.

2. За яким рахунком відображаються в обліку банку отримані від клієнта авансом комісії, що є невід'ємною частиною наданого кредиту?

а) за відповідним рахунком з обліку наданого кредиту;
б) за відповідним рахунком з обліку комісійних доходів;
в) за відповідним рахунком з обліку неамортизованої премії за наданим кредитом;
г) за відповідним рахунком з обліку неамортизованого дисконту за наданим кредитом.

3. Погашення фізичною особою кредиту відображають:

а) Дт 2205 Кт 2600;
в) Дт 1001 Кт 2203;
с) Дт 2602 Кт 6110;
д) Дт 2602 Кт 1001.

4. Бухгалтерське проведення Дт 2208 Кт 6052 означає:

а) фізична особа сплатила нараховані раніше банком процентні доходи за кредитом;
б) фізична особа сплатила авансом проценти за наданим їй кредитом на поточні потреби;
в) банк нарахував процентні доходи за кредитом, наданим фізичній особі на поточні потреби;
г) банк визнав простроченими нараховані доходи за кредитом, наданим фізичній особі на поточні потреби.

5. Якою бухгалтерською проводкою відображається амортизація дисконту за наданим кредитом в національній валюті суб'єкту господарювання ?

а) Дт 2066 Кт 6025;
б) Дт 6025 Кт 2066;
в) Дт 2076 Кт 3800;
г) Дт 3801 Кт 6027.

6. Операція з формування банком резервів в національній валюті за наданими клієнтам кредитами, що оцінюються на портфельній основі відображається в обліку такою проводкою:

а) Дт 2400 Кт 2067;
б) Дт 2401 Кт 7702;
в) Дт 7702 Кт 2400;
г) Дт 7702 Кт 2401.

7. Які з наведених нижче рахунків підлягають переоцінці у разі зміни офіційних курсів гривні до іноземних валют?

а) рахунки з обліку наданих кредитів в іноземній валюті;
б) рахунки з обліку нарахованих доходів за кредитами в іноземній валюті;
в) рахунки з обліку спеціальних резервів під кредити в іноземній валюті;
г) усі зазначені вище рахунки.

8. Які з наведених нижче банківських операцій супроводжуються бухгалтерським проведенням Дт 9129 Кт 9900?

а) банк уклав з клієнтом договір про кредитну лінію;
б) банк уклав з клієнтом договір про надання кредиту овердрафт;
в) банк уклав з клієнтом факторингову угоду;
г) банк уклав з клієнтом договір про врахування векселів;
д) усі зазначені вище операції.

9. За яким рахунком відображаються в обліку банку надані кредити

овердрафт суб'єктам господарювання?

а) 9129;
б) 2062;
в) 2072;
г) 2600.

10. Бухгалтерське проведення Дт 9800 Кт 9910 означає:

а) банк уклав з клієнтом факторингову угоду;
б) банківський фактор сплатив клієнту кошти за факторинговою угодою;
в) банківський фактор отримав від клієнта розрахункові документи;
г) банківський фактор списав оплачені боржником розрахункові документи за факторинговою операцією.

Тема 6. Облік операцій із цінними паперами та довгострокових вкладень банку

Метою практичного заняття є вивчення особливостей обліку операцій з цінними паперами у портфелі банку та власної емісії, суті облікових процедур при переоцінці цінних паперів, визначенні їх дисконту та премії, нарахуванні амортизації, а також особливостей формування, регулювання та використання резерву під знецінення цінних паперів для практичного застосування щодо відображення цих операцій в обліку.

План

1. Засади оцінки та обліку цінних паперів і фінансових інвестицій банку.
2. Облік цінних паперів у торговому портфелі банку.
3. Облік цінних паперів у портфелі банку на продаж.
4. Облік цінних паперів у портфелі банку до погашення.
5. Облік інвестицій в асоційованих та дочірніх компаніях.

✍ Основні терміни і поняття

Емісія, амортизація, переоцінка, торговий портфель, портфель банку на продаж, портфель банку до погашення, знецінення цінних паперів, фінансові інвестиції, акція, вексель, дисконт, премія, іпотечні цінні папери, боргові цінні папери, андеррайтинг, пере класифікація.

Теоретичні основи практичного заняття

Для студента важливо опанувати принципи оцінки цінних паперів. Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, затвердженою постановою № 14 від 21.02.2018 року

передбачено, що придбані цінні папери (крім цінних паперів у торговому портфелі, інвестицій в асоційовані та дочірні компанії) первісно оцінюються та відображаються в бухгалтерському обліку за справедливою вартістю, до якої додаються витрати на операції з придбання таких цінних паперів. Цінні папери в торговому портфелі первісно оцінюються за справедливою вартістю. Витрати на операції з придбання визнаються за рахунками витрат під час первісного визнання таких цінних паперів. Витрати на операції з придбання боргових цінних паперів у портфель на продаж або в портфель до погашення відображаються за рахунками з обліку дисконту (премії) на дату їх придбання.

Зміна справедливої вартості цінних паперів, які мають бути передані банку (крім цінних паперів, які обліковуються за собівартістю або амортизованою собівартістю), у період між датою операції та датою розрахунку відображається в бухгалтерському обліку за рахунками доходів або витрат (для цінних паперів у торговому портфелі) та капіталу (для цінних паперів у портфелі на продаж).

На кожну наступну після визнання дату балансу всі цінні папери, що придбані банком, оцінюються за їх справедливою вартістю, крім: цінних паперів, що утримуються до погашення; акцій та інших цінних паперів з нефіксованим прибутком у портфелі на продаж, справедливу вартість яких неможливо достовірно визначити; та інвестицій в асоційовані та дочірні компанії.

Справедлива вартість цінних паперів, що перебувають в обігу на організаційно оформлених ринках, визначається за їх ринковою вартістю.

Якщо інвестор складає консолідовану фінансову звітність, то інвестиції в дочірні компанії в індивідуальній фінансовій звітності відображаються на дату балансу за їх собівартістю.

Зменшення балансової вартості цінних паперів унаслідок визнання зменшення їх корисності відображається в бухгалтерському обліку лише на суму, що не призводить до від’ємного значення їх вартості. Якщо балансова вартість таких цінних паперів досягає нуля, то в бухгалтерському обліку вона відображається за нульовою вартістю до прийняття банком рішення про їх списання. За борговими цінними паперами окремо обліковуються дисконт або премія

Студенту варто звернути увагу на особливості обліку цінних паперів у портфелі до погашення. Тут обліковуються придбані боргові цінні папери з фіксованими платежами або з платежами, що можна визначати, а також з фіксованим строком погашення. Боргові цінні папери відносяться до портфеля до погашення, якщо банк має намір та змогу утримувати їх до строку погашення з метою отримання процентного доходу.

Банк не повинен первісно визнавати цінні папери в портфелі до погашення, якщо:

– не має фінансових ресурсів для фінансування цінних паперів до погашення;

– є юридичне або інше обмеження, яке може перешкодити наміру банку утримувати цінні папери до погашення;

– протягом поточного фінансового року або протягом двох попередніх фінансових років банк продав до дати погашення значну суму інвестицій порівняно із загальною сумою інвестицій, утриманих до погашення.

Банк не повинен визнавати цінні папери, утримувані до погашення, якщо:

- має намір утримувати цінні папери протягом невизначеного часу;
- готовий продати їх у разі змін ринкових ставок процента, ризиків.

Контрольні питання

1. Облік вкладень банку в акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком з метою продажу.
2. Облік вкладень банку в боргові цінні папери з метою продажу.
3. Облік довгострокових вкладень банку в акції та вкладень в асоційовані й дочірні компанії.
4. Облік вкладень банку в боргові цінні папери на інвестиції.
5. Облік власних боргових зобов'язань банку.
6. Облік операцій із списання безнадійних заборгованостей за операціями з цінними паперами.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Приклади розв'язання типових задач

Задача 01.07.20Х р. банк придбав 3290000 простих акцій промислового підприємства «Гедеон» на загальну суму 197400000 грн. На дату купівлі підприємство мало 6330618 випущених простих акцій номіналом 15 грн. за акцію. 30.01.20Х р. банк нарахував дохід у вигляді дивідендів за акціями підприємства «Гедеон» (6,5 грн. за акцію). 20.02.20Х р. банк отримав дивіденди за акціями підприємства «Гедеон».

3.08.20Х р. банк вирішив продати усі акції підприємства «Гедеон» і перевів їх у портфель на продаж.

31.08.20Х1 р. банк продав акції підприємства «Гедеон» за 203980 000 грн.

Розв'язок:

Для відображення в бухгалтерському обліку банку зазначених вище операцій, насамперед визначимо відсоток куплених банком акцій підприємства «Гедеон». Якщо на дату купівлі підприємство мало 6330618 випущених акцій, а банк придбав 3290000 акцій, то банк викупив 52 % усіх випущених акцій (3290000/6330618 х 100 %). Отже, дана інвестиція відноситься до інвестицій в дочірні компанії і відображається в обліку такими проводками:

- придбання 52 % акцій підприємства «Гедеон» 01.07.20Х р.:

Дт 4205 Кт 1200 197 400 000 грн.;

- нарахування доходів за акціями підприємства «Гедеон» у сумі

21385000 грн. (6,5 грн.х3290000 акцій) 30.01.20Х1 р.:

Дт 4208 Кт 6300 21 385 000 грн.;

− отримання дивідендів за акціями підприємства «Гедеон» 20.02.20Х р.:

Дт 1200 Кт 4208 21 385 000 грн.;

− переведення інвестиції в акції підприємства «Гедеон» у портфель на продаж 03.08.20Х1 р.:

Дт 3105 Кт 4205 197 400 000 грн.;

− отримання коштів за продані акції підприємства «Гедеон» та визначення результату від продажу 31.08.20Х1 р.:

Дт 1200 203 980 000 грн. Кт 3105 1974 00 000 грн.
Кт 6393 6 580 000 грн.

Задачі для розв'язання

Задача 1. 1 квітня банк «Надійний» придбав боргові цінні папери банку «Весняний» на суму 500000 грн. терміном погашення у 12 місяців, які випущені під 20% річних від початкової суми і підлягають сплаті у момент погашення боргових цінних паперів. Щомісячно в останній робочий день банк виконує операцію з нарахування процентів за борговими цінними паперами, виходячи із співвідношення кількості днів у місяці та році «30/360».

1 липня 2016 р. банк продав боргові цінні папери (з врахуванням суми нарахованих за період з 01.04 по 30.06 процентів – 25000 грн.) за ринковою вартістю, яка на момент продажу становила 420000 грн.

Зробити необхідні розрахунки та відобразити зазначені операції на рахунках бухгалтерського обліку.

Задача 2. 06.10.р. банк уклав угоду про купівлю 7000000 акцій іншого банку (номіналом 0,10 грн.) до свого портфеля на продаж на загальну суму 700000 грн.

07.10. Хр. банк сплатив кошти та отримав куплені акції, які визнав у портфелі на продаж.

31.12. Хр. банк переоцінив куплені акції банку у зв'язку з тим, що їх справедлива вартість зросла до 0,11 грн. за акцію.

29.01.Х р. банк нарахував доходи за купленими акціями банку у зв'язку з отриманням від емітента інформації про виплату дивідендів на загальну суму 21000 грн.

13.02.Х р. банк отримав нараховані дивіденди за акціями.

04.05.Х р. банк уклав угоду про продаж 7000000 акцій іншого банку за ціною 0,115 грн. за акцію.

06.05.Х р. на коррахунок банку поступили кошти за продані акції у сумі 805000 грн.

Необхідно:

Скласти бухгалтерські проводки та відобразити на Т’- рахунках зазначені вище операції з акціями, припускаючи, що початкове сальдо на рахунку № 1200 становить 30000000 грн., а на інших задіяних рахунках початкове сальдо нульове. Вивести кінцеве сальдо по всіх задіяних рахунках.

Задача 3. 08.20Х р. банк придбав 6423540 простих акцій промислового підприємства «Лаодикія» на загальну суму 51388320 грн. На дату купівлі підприємство мало 24705920 випущених простих акцій номіналом 0,25 грн. за акцію.

31.12.20Х р. підприємство «Лаодикія» звітувало чистий прибуток у розмірі 9167480 грн. Банк визнав свою пропорційну частку прибутку.

25.01.20Х р. банк отримав дивіденди за акціями підприємства «Лаодикія» (0,08 грн. за акцію).

Необхідно: Зробити необхідні розрахунки та скласти бухгалтерські проводки за наведеними вище операціями за інвестицією банку в акції підприємства.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Інвестиції в цінні папери, придбані банком для перепродажу та переважно з метою отримання прибутку від короткотермінових коливань їх ціни або дилерської маржі класифікуються, як:

а) інвестиції в торговий портфель;

б) інвестиції в портфель на продаж;

в) інвестиції в портфель до погашення;

г) інвестиції в асоційовані компанії;

д) інвестиції в дочірні компанії.

2. До фінансових інвестицій в акції, які дають суттєвий вплив, але не дають контролю відносяться:

а) інвестиції в торговий портфель;

б) інвестиції в портфель на продаж;

в) інвестиції в портфель до погашення;

г) інвестиції в асоційовані компанії;

д) інвестиції в дочірні компанії.

3. За якою вартістю первісно оцінюються інвестиції банку в портфель цінних паперів на продаж, справедливу вартість яких можна достовірно визначити?

а) амортизованою собівартістю;

б) собівартістю;

в) справедливою вартістю;

г) чистою вартістю реалізації.

4. В яких випадках банк не повинен визнавати цінні папери як утримувані до погашення:

а) якщо банк має намір утримувати цінні папери протягом невизначеного часу;

б) якщо банк готовий продати

їх у разі змін ринкових ставок відсотка, ризиків, потреб ліквідності;

в) якщо умови випуску безстрокових боргових цінних паперів передбачають сплату відсотків протягом невизначеного часу (тобто немає фіксованого строку погашення);

г) в усіх вищеперерахованих випадках.

5. За якими рахунками відображаються в обліку банку витрати на операції з придбання боргових цінних паперів у торговий портфель під час їх первісного визнання?

а) за відповідними рахунками з обліку дисконту або премії;

б) за відповідним рахунком з обліку комісійних витрат;

в) за відповідним рахунком з обліку цінних паперів;

г) за відповідним рахунком переоцінки цінних паперів.

6. Які цінні папери, що придбані банком, оцінюються за їх справедливою вартістю на кожну наступну після визнання дату балансу?

а) цінні папери в торговому портфелі;

б) акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком у портфелі на продаж, справедливу вартість яких неможливо достовірно визначити;

в) цінні папери, що утримуються до погашення;

г) інвестиції в асоційовані компанії;

д) інвестиції в дочірні компанії.

7. За якою вартістю відображаються на дату балансу інвестиції в дочірні компанії в індивідуальній фінансовій звітності материнського банку?

а) амортизованою собівартістю;

б) собівартістю;

в) справедливою вартістю;

г) чистою вартістю реалізації.

8. Як називається метод обчислення амортизованої собівартості фінансового активу або фінансового зобов'язання та розподілу доходу чи витрат від відсотків на відповідний період?

а) повної консолідації;

б) участі в капіталі;

в) ефективної ставки відсотка;

г) собівартості.

9. За яким портфелем боргових цінних паперів не здійснюється амортизація дисконту та премії?

а) торговим портфелем;

б) портфелем на продаж;

в) портфелем до погашення;

г) жодним з перерахованих;

10. Інвестиції в які цінні папери не переглядаються на зменшення корисності?

а) інвестиції в торговий портфель;

б) інвестиції в портфель на продаж;

в) інвестиції в портфель до погашення;

г) інвестиції в асоційовані компанії;

д) інвестиції в дочірні компанії.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 2. *ОБЛІК РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ БАНКУ. ОБЛІК ІНШИХ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ.*

Тема 7. Облік основних засобів і нематеріальних активів

Метою практичного зняття є набуття навиків щодо відображення в обліку операцій з придбання основних засобів за національну та іноземну валюту, поліпшення основних засобів; операцій з отримання основних засобів в обмін на подібний і неподібний об'єкт; операцій з переоцінки основних засобів та їх реалізації, нарахування амортизації.

План

1. Методологічні засади бухгалтерського обліку основних засобів та нематеріальних активів.
2. Облік придбання та створення основних засобів і нематеріальних активів.
3. Амортизація основних засобів та нематеріальних активів. Методи нарахування амортизації.
4. Облік операцій з вибуття основних засобів та нематеріальних активів.
5. Облік гудвілу.

✍ Основні терміни і поняття

Основні засоби, нематеріальні активи, малоцінні швидкозношувані предмети, гудвіл, амортизація, первісна вартість основних засобів, залишкова вартість, строк корисного використання, балансова вартість, справедлива вартість.

Теоретичні основи практичного заняття

Облік основних засобів в банках здійснюється згідно із положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», а також згідно з Інструкцією з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України, яка затверджена ПП НБУ від 20.12.2005 № 480 із змінами від 06.03.2006 р. та від 25.06.2007р. (набрала чинності з 1 січня 2008 року). Зазначена Інструкція 480 набрала чинності з 1 лютого 2006 року. В П(С)БО 7 і Інструкції 480 терміни вживаються в однаковому значенні, чим полегшується засвоєння положень теми «Облік операцій з основними засобами».

Інструкція 480 визначає, що облік об'єктів основних засобів ведеться із застосуванням первинних документів, передбачених законодавством України.

Порядок ведення аналітичного обліку основних засобів та складання первинних документів визначається обліковою політикою банку з урахуванням

вимог законодавства України. Для відображення в бухгалтерському обліку операцій з основними засобами банки можуть використовувати транзитні рахунки, рахунки кредиторської та дебіторської заборгованості згідно з обліковою політикою з подальшим відображенням цих операцій за відповідними рахунками.

Облік витрат, пов'язаних із поліпшенням основних засобів та вдосконаленням нематеріальних активів, здійснюється за рахунками обліку капітальних інвестицій.

Первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних із поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), у результаті чого збільшуються майбутні економічні вигоди, первісно очікувані від використання цього об'єкта.

Витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта основних засобів у придатному для використання стані та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, відноситься до складу витрат звітного періоду і не впливають на його залишкову вартість.

Студент повинен звернути увагу на те, що необоротні активи, що утримуються банком для продажу, оцінюються і відображаються в бухгалтерському обліку за найменшою з двох оцінок: балансовою вартістю або справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж. При цьому амортизація на необоротні активи, утримувані для продажу, не нараховується.

При вивченні питання обліку операцій з нематеріальними активами студент повинен звернути увагу на той факт, що їх облік регламентується тими ж нормативно-правовими актами, що й облік операцій з основними засобами. Власне вони і в Плані рахунків господарюючих суб'єктів обліковуються разом за класом рахунків 1 «Необоротні активи». Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» також застосовується банками. Тому в їх обліку є багато спільного.

Контрольні питання

1. Критерії визнання та правила обліку необоротних активів.
2. Класифікація основних засобів та їх вартісна оцінка.
3. Бухгалтерський облік власних основних засобів.
4. Облік власних нематеріальних активів.
5. Облік амортизації основних засобів та нематеріальних активів.
6. Порядок проведення інвентаризації основних засобів та нематеріальних активів і відображення її результатів у бухгалтерському обліку.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Приклади розв'язання типових задач

Задача. На балансі банку обліковується будинок вартістю 100 000 грн. Банк виконує роботи господарським способом з його добудови. Здійснено такі

витрати:

− придбання будівельних матеріалів – 20 000 грн;

− нарахування заробітної плати робітникам – 10 000 грн;

− нарахування платежів до Єдиного соціального фонду (37,8%) – визначити ;

Скласти бухгалтерські записи за операціями, заповнити пропущені суми нарахувань на заробітну плату та визначити остаточну вартість будівлі.

Розв'язок:

1. Видача будівельних матеріалів у підзвіт:

Дт 3402 Кт 3400 – 20 000 грн.

2.Нарахування заробітної плати робітникам, які виконували роботи з добудови:

Дт 4430 Кт 3652 10 000 грн.

3.Згідно з законом нарахування до Єдиного соціального внеску складають: 10 000 х 37,8% = 3780 грн:

Дт 4430 Кт 3622 3780 грн.

4.Списано будівельні матеріали, використані на добудову:

Дт 4430 Кт 3402 20 000 грн.

5. Відображено в обліку збільшення вартості будівлі на суму витрат, пов'язаних з добудовою, тобто 33 780 грн (20 000 + 10 000 + 3780):

Дт4400 Кт4430 33 780 грн.

Після добудови будинок обліковується за ціною 133 780 грн (100 000 + 33 780).

Задачі для розв'язання

Задача 1. Банк придбав комп'ютер. У документах постачальника зазначено: відпускна ціна комп'ютера – 26000 грн.; витрати на доставку – 150 грн.; до оплати –2 6150 грн.

Визначити, до якого виду основних засобів належить це устаткування і пояснити порядок його обліку при взятті на баланс банку у відповідних бухгалтерських регістрах. Скласти необхідні бухгалтерські проведення.

Задача 2. Банк реалізує будівлю за ціною 2000000 грн. Первісна вартість будівлі становить 2800000 грн. Знос, нарахований з початку експлуатації – 80000 грн. Будівля використовується в операційній діяльності банку.

Здійснити необхідні бухгалтерські проведення.

Задача 3. Банк придбав патент за 17000 грн., строк використання якого 10 років. Визначити річну та місячну суму амортизаційних відрахувань.

Здійснити необхідні бухгалтерські проведення.

Тестові завдання для самоконтролю

1. *Під фізичним зносом основних засобів розуміють:*

а) знос, що пов'язаний безпосередньо з участю основних засобів у виробничому процесі і залежить від продовження їх використання, обсягу виконаних робіт або від інших факторів;

б) знос, що визначається двома факторами ростом продуктивності праці і темпами технічного прогресу;

в)знос, пов'язаний з впливом зовнішніх факторів (сил природи), що викликають передчасне старіння основних засобів;

г) правильної відповіді немає

2.*Облік вкладень в асоційовані* компанії здійснюються в:

а) в четвертому класі;

б) п'ятому класі;

в) відповіді а,б;

г) правильної відповіді немає.

3. *Об'єкти інтелектуальної власності на інші нематеріальні активи облічують у:*

а) у третьому класі;

б) п'ятому класі;

в) четвертому класі;

г) правильної відповіді немає.

4. Рахунок, за яким банк обліковує капітальні інвестиції за не введеними в експлуатацію нематеріальними активами:

а) 4310;

б) 4530;

в) 4430;

г) правильної відповіді немає.

5. Амортизація за операціями з основними засобами нараховується:

а) щороку;

б) щомісяця;

в) щодекадно;

г) щоденно.

6. Знос основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та накопичена амортизація нематеріальних активів обліковується на:

а) технічних рахунках;

б) контрпасивних рахунках;

в) контрактивних рахунках;

г) позабалансових рахунках.

7. Введено в експлуатацію основні засоби:

а) Дт 4400 Кт 4430;

б) Дт 4400 Кт 3511;

в) Дт 4430 Кт 1200;

г) правильної відповіді немає.

8. В бухгалтерському обліку метод амортизації основних засобів:

а)підприємство обирає самостійно;

б)встановлюється централізовано;

в) встановлюється податковою службою;

г) використовуються офіційно розроблені норми амортизації.

9. Для списання об'єкта основних засобів внаслідок їх ліквідації складають:

а) накладну;

б) лімітно-забірну карті;

в) акт;

г)всі відповіді вірні.

10. Не визнаються нематеріальними активами:

а)Права на користування природними ресурсами;
б) авторські та суміжні з ними права ;
в) виробничі запаси;
г) всі відповіді вірні.

Тема 8. Облік операцій в іноземній валюті

Метою практичного заняття є вивчення організації обліку валютних операцій, засвоєння порядку переоцінки валютних статей, ознайомлення з обліком обмінних операцій з готівковою інвалютою, спотових і форвардних операцій, безготівкових розрахунків у валюті, депозитів і кредитів у валюті, що сприятиме набуттю практичних навичок обліково-операційної роботи при веденні валютних рахунків.

План

1. Поняття валютних операцій та їх класифікація.
2. Характеристика рахунків для запису валютної позиції.
3. Облік операцій на поточних рахунках в іноземній валюті.
4. Особливості обліку обмінних операцій із готівковою іноземною валютою.
5. Облік операцій купівлі-продажу безготівкової іноземної валюти.
6. Облік власних операцій банку.

✍ Основні терміни і поняття

Іноземна валюта, валютний ринок, валютний курс, непряме котирування, валютні опціони, відкрита валютна позиція, закрита валютна позиція, операції типу своп, валюта України, іноземна валюта, офіційний курс НБУ, ринковий курс.

Теоретичні основи практичного заняття

При вивченні теми обліку операцій банку в іноземній валюті студенту рекомендується ознайомитися з «Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України», затвердженою ПП НБУ від 17.11.04 за № 555 із змінами, внесеними згідно з ПП НБУ № 309 від 31.08.2007 р., яка розміщена на відповідному сайті НБУ в Інтернеті. Зазначена інструкція розроблена на основі Законів України та нормативно-правових актів НБУ і ґрунтується на основних вимогах міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку

Студент повинен звернути увагу на те, що, як і господарюючі суб’єкти, банки здійснюють бухгалтерський облік операцій в іноземній валюті та банківських металах, у подвійній оцінці, а саме в номінальній сумі іноземної

валюти, одиницях ваги металу, щодо яких установлюється офіційний курс гривні, – тройських унціях та гривневому еквіваленті за офіційним курсом.

Інструкція 555 (із зазначеними змінами) визначає порядок відображення операцій в іноземній валюті під час первісного визнання. Вони відображаються у валюті звітності шляхом перерахунку суми в іноземній валюті із застосуванням офіційного курсу гривні до іноземних валют на дату здійснення операції. Тут же встановлено, які зміни необхідно вносити в дані обліку при зміні курсу гривні до іноземних валют. При цьому студент повинен зрозуміти, що зі зміною офіційного курсу залишок за монетарними статтями балансу в іноземній валюті не змінюється, а змінюється тільки його еквівалент у гривні.

Особливістю обліку операцій в іноземній валюті в банку є те, що тут існують так звані технічні рахунки. Так під час відображення в бухгалтерському обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах за балансовими рахунками банки використовують технічні рахунки 3800 «Позиція банку щодо іноземної валюти та банківських металів» та 3801 «Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів». Наприкінці кожного операційного дня суми залишків у гривневому еквіваленті за технічними рахунками 3800 та 3801 мають бути тотожними.

Активи і зобов'язання в іноземній валюті та банківських металах відображаються у фінансовій звітності в гривневому еквіваленті за офіційним курсом на дату складання звітності або на дату їх визнання. Залишки за технічними рахунками 3800 та 3801 не включаються до фінансової звітності.

Важливо звернути увагу на те, що для відображення в бухгалтерському обліку операцій банків в іноземній валюті та банківських металах використовуються такі рахунки: класу І «Казначейські та міжбанківські операції» – 1200, 1500, 1600; класу 2 «Операції з клієнтами» – 2600, 2603, 2620, 2650, 2800, 2801, 2900, 2909; класу 3 «Операції з цінними паперами та інші активи і зобов'язання» – 3540, 3541,3640, 3800, 3801; класу 5 «Капітал банку» – 5102; класу 6 «Доходи» – 6100, 6109, 6110, 6114, 6119, 6240, та класу 9 «Позабалансові рахунки» – 9200, 9210,9350, 9360, 9703, 9830, 9831, 990, 991, 9920.

При цьому слід пам'ятати, що в багатьох випадках назва рахунку нічого не говорить про облік іноземної валюти.

Контрольні питання

1. Поняття валютних операцій та їх класифікація.
2. Характеристика рахунків для запису валютної позиції.
3. Облік операцій в іноземній валюті, що виконуються за дорученням клієнтів банку.
4. Облік операцій, що здійснюються через пункти обміну валюти.
5. Механізм управління валютною позицією банку.
6. Види котирування поточного валютного курсу.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Приклади розв'язання типових задач

Задача. Банк виконує заявку клієнта на придбання 100 000 дол. США для розрахунку за зовнішньоекономічним контрактом. Придбання валюти відбувається на міжбанківському валютному ринку способом укладання угоди з банком-продавцем на таких умовах:

1) курс угоди дол./грн – 5,30;

2) офіційний курс попереднього дня дол./грн. – 5,32;

3) комісійна винагорода банку – 0,3 % від гривневого еквівалента 100 000 дол. США за офіційним курсом (сплачує клієнт);

4) комісійна винагорода банку-продавцю сплачується обслуговуючим банком – 0,2 % від гривневого еквівалента купленої валюти за курсом угоди.

Описати процедуру розрахунку, зазначити всі необхідні бухгалтерські проведення.

Розв'язок:

1. За офіційним курсом, який був чинний минулого дня, банк перераховує еквівалент у гривнях іноземної валюти, яку необхідно купити. На підставі платіжного доручення клієнта банк списує цю суму з його поточного рахунка і депонує на рахунку 2900 П «Кредиторська заборгованість за операціями з купівлі-продажу іноземної валюти, банківських та дорогоцінних металів для клієнтів банку».

2. Банк стягує з клієнта суму комісійної винагороди за виконання операції. Оскільки пряме стягнення заборонено, сума комісійної винагороди має бути включена до платіжного доручення клієнта на списання коштів у сумі еквівалента:

Дт 2600.980 Кт 2900.980 (5,32 х $ 100 000 + 5,32 х $ 100 000 х х 0,003 = 532 000 грн + 1596 грн = 533 596 грн).

1. Банк зараховує суму комісійної винагороди 1596 грн на доходи:

Дт 2900.980 Кт 6114.980 (1596 грн).

2. Еквівалент у гривнях за курсом угоди 530 000 грн банк перераховує до вповноваженого банку, який продаватиме валюту:

Дт 2900.980 Кт 1500.980 – (5,30 х $ 100 000 = 530 000 грн).

3. Банк клієнта сплачує суму комісійної винагороди 1060 грн уповноваженому банку–продавцю валюти за курсом угоди:

Дт 7104.980 Кт 1500.980 – (530 000 х 0,002 = 1060 грн).

4. Банк сплачує 1,5% внесків до Пенсійного фонду 7980 грн і списує цю суму з клієнта за офіційним курсом на основі наданого банку платіжного доручення:

Дт 2600 Кт 2909 – (532 000 х 0,015 = 7980 грн).

5. Банк перераховує належну суму до Пенсійного фонду – 7980 грн:

Дт 2909 Кт 1200 – (7980 грн).

7. Уповноважений банк зараховує клієнту суму проданої валюти – $ 100 000:

Дт 1500.840 Кт 2600.840 – ($ 100 000).

8. Залишок невикористаної суми, що депонована на рахунку 2900, – 2000 грн, банк повертає на гривневий рахунок клієнта:

Дт 2900.980 Кт 2600.980 – (532 000 – 530 000 = 2000 грн).

Задачі для розв'язання

Задача 1. Банком «А» здійснено операції: придбано 1500 дол. США. Курс купівлі: 1 дол. – 27, 96 грн., офіційний курс НБУ – 27,92 грн. Продано 2000 євро. Курс продажу: 1 євро – 30,55 грн, офіційний курс НБУ: 1 євро – 30,24 грн. Проведено конвертацію 1500 дол. США у євро з розрахунком крос-курсу (комісія — 1 % від суми операції).

Необхідно: відобразити операції купівлі-продажу іноземної валюти.

Задача 2. Відповідно до первинних документів ТОВ «Сесія» як клієнт ПАТ КБ «В» має потребу у закупівлі 30000 доларів США для розрахунків за контрактом із нерезидентом. Сума, шо зазначена у платіжному дорученні клієнта, відповідає гривневому еквіваленту 30000 доларів США за офіційним курсом 27,45 грн. за один долар США. збільшеному на суму комісійної винагороди банку – 0,5 % від гривневого еквівалента купленої іноземної валюти. Банку вдалось закупити валюту за курсом 8,11 грн. за один долар США.

Необхідно: відобразити операції на рахунках бухгалтерського обліку ПАТ КБ «В».

Задача 3. ПАТ КБ «Приватбанк» продав за дорученням клієнта виручку у сумі 35550 євро. Офіційний курс – 31,05 грн. за одне євро. За здійснення такої операції банком стягуються комісія у розмірі 0,5%.

Завдання: Відобразити операції на рахунках бухгалтерського обліку ПАТ КБ «Приватбанк».

Тестові завдання для самоконтролю

1.*Курс, за яким банк продає іноземну валюту і купує національну, є:*

а) крос-курсом;
б) offer-курсом;
в) bid-курсом;
г) плаваючим курсом.

2. *Що справедливо у випадку прямого котирування валюти?*

а) курс покупця вищий, а курс продавця нижчий;
б) курс продавця вищий, а курс покупця нижчий;
в) курс покупця нижчий, а курс продавця вищий;
г) курс продавця нижчий, а курс покупця вищий

3. *Які з суб'єктів є учасниками валютного ринку?*

а) Державна податкова адміністрація;
б) Національний банк України;
в) валютні біржі;
г) Державне казначейство.

4. *Які з перерахованих операцій є операціями з міжнародних розрахунків?*

а) депозитні;
б) акредитив;
в) інкасо;
г) конверсійні.

5. *Які з перерахованих операцій відносяться до конверсійних?*

а) банківські перекази;
б) акредитив;
в) форвардні;
г) ф'ючерсні.

6. *Цінний папір, що містить умови на перевезення вантажів морським або річковим транспортом, називається:*

а) опціон;
б) індосамент;
в) коносамент;
г) ф'ючерс.

7. *Які з перерахованих суб'єктів беруть участь в угоді за документарним інкасо?*

а) бенефіціар;
б) репрезентуючий банк;
в) банк-емітент;
г) негоціюючий банк.

8. *Які з перерахованих угод відносяться до строкових?*

а) спот;
б) своп;
в) tomorrow;
г) форвард.

9. Які з перерахованих угод відносяться до поточних (касових)?

а) тод;
б) аутрайт;
в) овернайт;
г) ф'ючерс.

10. Продаж валюти на умовах спот з одночасною купівлею на умовах форвард відповідає угоді:

а) своп;
б) своп-репорт;
в) своп-депорт;
г) спот.

Тема 9. Облік доходів і витрат банку

Метою практичного заняття є вивчення особливостей класифікації та застосування бухгалтерських принципів до обліку доходів і витрат банку, обліку доходів і витрат майбутніх періодів банку, процентних, комісійних доходів і витрат та набуття практичних навичок з їх нарахування й відображення в обліку.

План

1. Економічний зміст, класифікація та методологічні засади бухгалтерського обліку доходів і витрат банку.
2. Облік процентних доходів та витрат банку.
3. Облік комісійних доходів і витрат банку.
4. Облік загальних адміністративних витрат.
5. Облік фінансового результату банку.

✍ Основні терміни і поняття

Доходи, витрати, комісійні доходи, процентні доходи, адміністративні витрати, ефективна ставка відсотка, дисконт, премія, нараховані доходи, нараховані витрати, фінансовий результат, резерви.

Теоретичні основи практичного заняття

Ознайомлення із розділами 6 і 7 класів рахунків дасть можливість студенту опанувати принципи облікового групування доходів та витрат.

При цьому студент повинен звернути увагу на те, що субрахунки класу рахунків 6 «Доходи» є переважно пасивними, а субрахунки класу рахунків 7 «Витрати» – переважно активні. Проте доходи і витрати банки в обліку відображають із застосуванням принципу нарахування та відповідності. Тому рахунки нарахованих доходів – активні, бо несуть інформацію про суми доходів, які банк повинен отримати при настанні термінів сплати. Рахунки нарахованих витрат – пасивні, бо відображають інформацію про суми, які необхідно оплатити. Суть принципу нарахування полягає в тому, що доходи і витрати банку в обліку відображаються за фактом заробляння доходу або виникнення зобов'язання, а не за фактом отримання чи сплати грошових коштів.

Облік доходів і витрат здійснюється ***наростаючим підсумком з початку року***, а відповідні ***рахунки закриваються*** підсумковим проведенням ***в останній робочій день року.*** Статті доходів і витрат не згортаються, а відображаються в обліку окремо, за винятком статей, пов'язаних із хеджуванням або активами та зобов'язаннями, якщо є юридичне право на таке

згортання та якщо це передбачено відповідними П(С)БО.

Нарахування процентів за фінансовими інструментами здійснюється за номінальною процентною ставкою, яка передбачена умовами договору (випуску), і відображається за рахунками з обліку нарахованих доходів і витрат за класами 1, 2, 3. Якщо доходи (витрати) отримані (сплачені) на дату балансу то банк може не відображати їх за рахунками нарахованих доходів і витрат.

Процентні доходи і витрати визнаються за рахунками 6 і 7 класів із застосуванням методу ефективної ставки відсотка. Будь-які різниці, що виникають між сумою визнаних за ефективною ставкою відсотка процентних доходів (витрат) та нарахованих за номінальною процентною ставкою доходів (витрат), відображаються за рахунками з обліку неамортизованого дисконту (премії) у кореспонденції з рахунками з обліку процентних доходів (витрат). Амортизація дисконту (премії) за фінансовими інструментами здійснюється одночасно з нарахуванням процентів.

Для розрахунку ефективної ставки відсотка визначаються потоки грошових коштів з урахуванням усіх умов договору за фінансовим інструментом: включаються всі комісії та інші сплачені або отримані сторонами суми, що є невід'ємною частиною доходу (витрат) фінансового інструменту. Якщо неможливо достовірно оцінити потоки грошових коштів або очікуваний строк дії фінансового інструменту, то використовуються потоки грошових коштів, що передбачені відповідним договором, протягом строку дії договору.

Контрольні питання

1. Визначення доходів та витрат банку.
2. Вимоги МСБО та національних П(С)БО до відображення доходів та витрат у фінансовій звітності.
3. Структура і характеристика 6-го і 7-го класів плану рахунків.
4. Особливості ведення податкового обліку.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Приклади розв'язання типових задач

Задача. Працівникам банку АКБ «А» нараховано заробітну плату в сумі 50 000 грн з відповідними податковими платежами, нарахуваннями та утриманнями.

Відобразити в обліку зазначені операції.

Розв'язок:

1.Нараховано заробітну плату працівникам банку:

Дт 7400 Кт 3652 50 000 грн.

2. Нарахування внесків та зборів до єдиного соціального внеску на соціальне страхування на заробітну плату (37,5%) у сумі 18 750 грн (50 000 х 0,375):

Дт 7401 Кт 3622 18 750 грн.

3.Утримання із заробітної плати єдиний соціальний внесок в розмірі 3,6% із заробітної плати у сумі 1800 грн (50 000 х 0,036):

Дт 3652 Кт 3622 1850 грн.

4.Утримання податку з доходів фізичних осіб 18 % у сумі 9000 грн (50 000 х 0,18):

Дт 3652 Кт 3622 9000 грн.

5.Сплата нарахованих податків та зборів у бюджет у сумі (18750 + 1850 + 9000 = 29600)

Дт 3622 Кт 1200 29600 грн.

6.Виплата нарахованої заробітної плати працівникам банку в сумі 40 650 грн (50 000 – 1850 – 9000):

Дт 3652 Кт 1001,2625,2620 39420 грн.

Задачі для розв'язання

Задача 1. Упродовж дня банком було визнано такі комісійні доходи та витрати:

1) отримано від фізичної особи комісійні у сумі 20 грн. за переказ готівки;

2) нараховано комісійні доходи за касово-розрахункове обслуговування клієнта у сумі 78 грн.;

3) перераховано банку кореспонденту комісійні у розмірі 231 грн. за виконання розрахункової операції;

4) списано з поточного рахунку підприємства 45 грн. нарахованих раніше комісійних за розрахунково-касове обслуговування;

5) списано з кореспондентського рахунку банку в НБУ комісійні витрати у сумі 450 грн. за операціями з цінними паперами;

6) списано з поточного рахунку суб'єкта господарювання 560 грн. за надання гарантії.

Необхідно:

Скласти бухгалтерські проводки за наведеними вище операціями.

Задача 2. Упродовж дня банком було визнано в бухгалтерському обліку певні адміністративні витрати, окремі з яких наведено нижче:

1) нараховано заробітну плату працівникам банку у сумі 1985250 грн.;

2) нараховано матеріальну допомогу банківському працівнику Петришину С. В. у сумі 500 грн.;

3) нараховано відпускні банківському працівнику Фукарчуку Б.Б. у сумі 4550 грн., з яких 3100 грн. належать до поточного місяця, а 1450 грн. – до наступного місяця;

4) утримано з банківського працівника Касперського П.Р. 800 грн. на користь третьої особи;

5) видано аванс банківському працівнику Михайлику В.Д. у сумі 1500 грн. на відрядження.

Необхідно:

Скласти бухгалтерські проводки за наведеними вище операціями.

Задача 3. Упродовж дня банком було нараховано процентні доходи та витрати, окремі з яких наведено нижче:

1) нараховано процентні доходи у сумі 377 грн. за коштами, що знаходяться на кореспондентському рахунку, який відкритий в іншому банку;

2) нараховано процентні доходи у сумі 1574 грн. за розміщеним міжбанківським депозитом овернайт;

3) нараховано 631 грн. за кредитом, наданим на поточні потреби фізичній особі;

4) нараховано процентні доходи у сумі 2529 грн. та зроблено амортизацію дисконту у сумі 543 грн. за кредитом, наданим в поточну діяльність підприємству;

5) нараховано процентні витрати у сумі 959 грн. за строковими коштами суб'єкта господарювання;

6) нараховано процентні витрати за строковими коштами фізичної особи у сумі 797 грн.;

7)нараховано процентні витрати за довгостроковим ощадним сертифікатом власного боргу, емітованого банком у сумі 852 грн.

Необхідно:

Скласти бухгалтерські проводки за наведеними вище операціями.

Задача 4. Станом на 01.11. 202_ р. банк одержав (грн.):

по кредитах овернайт, виданим іншим банкам 5000
по короткострокових депозитах, відкритих в інших банках 18000
по короткострокових кредитах, що видані юридичним особам 25000
по короткострокових кредитах, що видані фізичним особам 7000
по довгострокових депозитах, відкритих в інших банках 1200

Охарактеризуйте принципи розподілу доходу банку за групами і визначте, до яких груп доходів належать вищезгадані доходи. Складіть бухгалтерські проведення.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Утримано із заробітної плати працівників банку на користь третіх осіб:

а) Дт 3652 Кт 1001; в) Дт 3652 Кт 3653;
б) Дт 7400 Кт 1001; г) Дт 3653 Кт 1001

2. Нараховано збір до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб:

а) Дт 7418 Кт 3623; в) Дт 7418 Кт 1001;
б) Дт 3623 Кт 7418; г) Дт 7418 Кт 1200.

3. Нараховано податок на землю:

а) Дт 7418 Кт 3623; в) Дт 3622 Кт 7411;
б) Дт 7411 Кт 3622; г) Дт 7411 Кт 3623.

4. Сплачено збір до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб:

а) Дт 3623 Кт 1200; в) Дт 1200 Кт 3623;
б) Дт 7418 Кт 1200; г) Дт 3622 Кт 1200.

5. Нараховано заробітну плату працівникам банку:

а) Дт 7400 Кт 3652; в) 7400 Кт 1001;
б) Дт 3652 Кт 7400; г) Дт 3652 Кт 1001.

6. Групування доходів та витрат за звітний період здійснюють у:

а) балансовому звіті; в) звіті про рух грошових коштів;
б) звіті про фінансові результати; г) звіті про власний капітал.

7. Який із зазначених методів не використовують для обрахунку процентних доходів та витрат банку:

а) метод «факт/факт»; в) метод «30/360»;
б) метод «факт/ 360»; г) метод «30/365».

8. За умови перевищення доходів над витратами в кінці звітного фінансового року залишки за рахунками доходів та витрат переносяться на рахунок:

а) 5030; в) 5040;
б) 5031; г) 5041.

9. Залишки за рахунками доходів та витрат відображають наростаючим підсумком з початку року і в кінці звітного фінансового року за умови перевищення витрат над доходами закривають на рахунок:

а) 5030; в) 5040;
б) 5031; г) 5041.

10. Амортизацію необоротних активів відображено в розділі:

а) 63; в) 73;
б) 64; г) 74.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Дата оновлення: 07.02.2019. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-17. Дата оновлення: 01.10.2024. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 року № 996-XIV. Дата оновлення: 16.11.2018. URL: http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.271.0.

4. Інструкція з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України : Постанова Правління НБУ 20.12.2005 р. № 480. Дата оновлення: 01.03.2020. URL: http://zakon.rada.gov.ua.

5. Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України від 04.07.2018 № 75. Дата оновлення: 01.04.2023. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18.

6. План рахунків бухгалтерського обліку банків України : Постанова Правління НБУ від 11.09.2017 № 89. URL: http://zakon.rada.gov.ua.

7. Про затвердження правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : Постанова Правління НБУ № 17 від 27.02.2018. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18.

8. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України : Постанова правління НБУ № 555 від 17.11.2004. Дата оновлення: 17.10.2020. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z151104.

9. Положення про порядок здійснення уповноваженими банками операцій за акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями : Постанова Правління НБУ від 03.12.2003 р., № 514. Дата оновлення: 16.07.2020. URL: http://zakon.rada.gov.ua.

10. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами : Постанова Правління НБУ від 03.12.2003 р., №516. Дата оновлення: 11.07.2024. URL: http://zakon.rada.gov.ua.

11. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 року № 2121-III Дата оновлення: 19.10.2024. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14.

12. Васюренко О. В. Облік і аудит в банках. Київ : Вища школа, 2016. 579 с.

13. Копилюк О. І. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. 416 с.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Боднар О. А., Тішечкіна К. В., Іваненко Г. Ю., Тарасенко В. П. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук Modern Economics.* № 15. 2019. С. 21-26. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/control-and-methods-of-minimizing/
2. Бура В. І. Вплив системно важливих банків на банківський сектор України. *Вісник ОНУ імені Мечнікова.* Том 22. Вип. 5(58). 2017. С. 163-167.
3. Варцаба В. І., Машіко К. С. Облік у банках (у таблицях і схемах) : навч. посіб. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. 184 с.
4. Джулій Л. В. Грицаюк М. М. Організаційні аспекти та система обліку депозитних операцій комерційних банків. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2017. №3. Т.1. С. 136-139.
5. Копилюк О. І. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. 416 с.
6. Корпанюк Т. М., Марченко С. О. Правила обліку нарахування доходів і витрат комерційних банків України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 13. С. 132-135.
7. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 676 с.
8. Мельник О. І., Боднар О. А. Запровадження фінансових інновацій у вітчизняній банківській практиці. *Електронне наукове видання з економічних наук Moderm Economics*. № 8. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/implementation-of-financial-innovations-indomestic-banking-practice
9. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами : навч. посіб. / уклад. С. О. Кузнецова, І. Б. Чернікова ; Харків. торг.-екон. ін-т, Київ. нац. торг.- екон. ун-ту. Харків : Лідер, 2016. 318 с.
10. План рахунків бухгалтерського обліку банків України : Постанова Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#n26
11. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 р. № 351. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16
12. Полторак А.С. Баришевська І.В., Мельник О.І., Боднар О.А. Кібернетична безпека банківського сектора в системі фінансової безпеки держави. Сучасні тенденції розвитку фінансово-кредитної системи: теорія та практика : колективна монографія. Київ : Центр фінансово-економічних досліджень, 2019. С. 79-83.
13. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 року № 2121-III. Дата оновлення: 19.10.2024. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14.
14. Про депозитарну систему України : Закон України від 06.07.2012 р. № 5178-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17.
15. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій в

іноземній валюті та банківських металах у банках України : Постанова правління НБУ № 555 від 17.11.2004. Дата оновлення: 17.10.2020. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z151104.

16. Про затвердження Інструкції з організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей банків в Україні : Постанова Правління Національного банку України від 31.03.2017 р. № 29. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0029500-17.

17. Сіренко Н. М., Баришевська І. В., Боднар О. А., Калнауз В. Д. Облік у банках : курс лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» спеціальностей 071 «Облік і оподаткування» та 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної форми навчання, 2020 р. 130 с.

18. Чернелевський Л. М. Удосконалення обліково-аналітичної роботи та її вплив на економічну інтеграцію країни : монографія. К. : НУХТ, 2018. 211 с.

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Ірина Сергіївна Варламова

ОБЛІК В БАНКАХ

Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

Рецензент *Н.М. Проскуріна*
Відповідальний за випуск *Н.М. Проскуріна*
Коректор *І.С. Варламова*